

Son Dönem Din-Bilim İlişkileri

Ahlaksızlık ve sorumluluktan kaçınmak, kendilerinde tutku ve obsesyon haline gelen fakat insanlık içinde oran olarak çok küçük bir azınlık teşkil edenler istisna edilirse; insanların büyük çoğunluğu iyi niyetlidirler; iyilik yapmak isterler. Varlık ve hayatın anlamsız olmasını ve bilinmezlik karanlığı içinde kalmasını istemezler.

Bu temel tespit ile beraber bugün itibarı ile dünyada ahlaksızlık, sorumsuzluk, anlamsızlık ve cehalet daha baskındır, diyebiliriz. Elbette bu durumun birçok sebebi var. Bu sebepleri sayarsak belki 10-15 neden buluruz. Mesela baskı, fakirlik ve altyapı yetersizlikleri bunların başında gelir. Fakat bu 10-15 sebebin başında din ve bilimin yanlış anlaşılması geliyor, diyebiliriz. Din ve bilimin yanlış anlaşılması, dünyanın bu kötü durumunun en öndeki sebebi olduğu gibi; bu durumun giderilmesinin biricik aracı da yine din ve bilimin doğru anlaşılması ve dengeli olarak pratize edilmeleridir.

Bu konu elbette bir makaleye sığmaz. Çünkü bu alanda milyonlarca kitap ve makale yazılmıştır. Binlerce sene bu alanda savaşlar verilmiştir. Bununla beraber bu sorunu çözecek bir sonuç henüz bulunmuş değildir. Ben sadece bu temel soruna dikkatleri çekmek için küçük bir numuneyi teşkil eden sınırlı bir kesiti aktaracağım. Numune olarak işleyeceğimiz bu alanda yazarlar ve çalışanlar çok değerli ve iyi niyetli olmalarına rağmen henüz bir sonuca varabilmiş değiller. Birçok cemaat ve sosyal aktivite gösteren yapı ise bu sorunun giderilebileceği konusunda tamamen umutsuzdurlar. Ben, numune olarak işleyeceğim kesimin içinde büyüdüğüm için kırk yıldır dil, fen ve bilim tarihi alanında çalışıyorum. Bu çalışmalarımın benim de biricik amacım, din ve bilimi doğru öğrenmek ve bu sayede hayatımı anlamsızlıktan kurtarmaktır.

Burada yazımızın asıl konusu olan numuneyi¹ aktarmadan önce buna benzer, tarihten üç numuneye daha hatırlatmak tarzında değinsek iyi olur. Çünkü konumuz olan numunenin doğru tanınması için bu üç numune iyi bir basamak olur. Bu dört örnekten anlaşılacaktır ki; bilgi ve malumattan ziyade önce usul, sonra edinilen o bilgi ve malumatı bir bütün olarak göz önünde bulundurmak; daha sonra o bilgi ve malumatı doğru anlamak için zaman ve zeminden arındırılmış olarak test edip onları tahkik etmek gerekir. Batılılar birincisine **Metodoloji**, ikincisine **Ontoloji**, üçüncüsüne ise **Epistemoloji** diyorlar.

Birinci Ön Numunemiz:

Kültürümüzde ve ilmî birikimimizde önemli bir yere sahip olduğu için önce eski Arapların ve

¹ Bu numuneden maksadımız, Nurcuların din-bilim anlayışıdır. Çünkü son yüzyılda bu konuda en çok hassasiyet ve faaliyet gösteren bunlardır.

İslamiyetin bilgi algılarını ele alacağız; işte: İslam öncesi Araplarda bilgi çok zayıftır. Genellikle falcılık ve kâhinlik bilgi kaynağı olarak iş görüyor.

Falcılıktan da mesela kuşların davranışlarından işlerinin olup olmayacağını sözde öğreniyorlardı. Bu dönem Araplarının Hıristiyan ve Yahudilerden az da olsa bir kısım ahlaki değerleri aldıklarını görüyoruz. Roma ve Bizans'tan da bir miktar medeni tecrübeler aldıklarını biliyoruz. Bu noktalar ile beraber onların bilgi kaynağının başında atalarından edindikleri gelenek gelir. Mesela Arapların gelenekleri içinde şu davranışları tipik bir misal olabilir:

Maide, 103. ayet.. Elmalılı Hamdi Yazır bu ayeti şöyle tefsir etmiştir:

*Bundan dolayı müminler bu kâfirler gibi olmamalı, onların mesleğine sarılmamalı, aynı şekilde cahiliye uydurması asılsız, çirkin şeylerden de vazgeçmelidirler. Allah, ne bahire ve saibe ne vasile ne ham, hiçbirini meşru kılmamıştır. Allah'ın şeriatında bunların aslı yoktur. Cehalet devri halkı, bir dişi deve beş kere doğurur ve beşincisi erkek olursa kulağını yararlar ve salıverirlerdi. Artık onu ne sağlarlar, ne binerler, ne kullanırlardı "bahire" budur. İkinci olarak: Bir adam, başına bir dert geldiği ve mesela hasta olduğu zaman, "İyileşirsem devam saibe olsun" diye adar ve bahire gibi salıverir; ondan faydalanmayı haram ederdi. Üçüncü olarak: Koyun dişi doğurursa kendilerinin, erkek doğurursa ilahlarının olurdu. Eğer ikisini birden doğurursa "kardeşine ulaştı" derler. Bu dışıdan dolayı erkeğini de kurban etmezlerdi ki, vasile de budur. Dördüncü olarak: Bir erkek devenin dölünden on batın doğarsa, onun sırtını haram sayarlar ve hiçbir sudan ve otlaktan menetmezler "onun sırtı yasaklandı" derlerdi ki "hami" (ham) da budur. **Bunlar Hakk'ın meşru kıldığı şey değil ve fakat kâfir olanlar Allah'a karşı din, şeriat adına böyle yalan uydurur, iftira ederler.***

*Bir de bunlara Allah'ın indirdiği hak şeriata ve Peygamber'e geliniz, denildiği zaman **Babalarımızı üzerinde bulduğumuz şey bize yeter**, derler. Körü körüne onları, o kâfirce geleneği taklit ederler. Hayret, ataları hiçbir şey bilmez ve doğru yola gitmez olsalar bile mi? Yani geleneğe itibar etmek, atalara, geçmişlere hürmet etmekle onlara uymak gerçi genelde yasaklanmış değil, birçok durumlarda gereklidir bile, fakat bu uymanın cahillik ve sapıklığa değil, ilim ve hidayete sarf edilmiş olması lazım gelir. Uyuma ve taklit etme, yalnız ilmi olana bile değil, ancak doğru yolda olan ilmi ile amel kimseye olmalıdır. Daha doğrusu âlimin şahsına değil, onun hak olan ilminedir. Örf ve adet makul ve meşru olmak şartıyla kıymetlidir.*

İlim seviyesinin bu olduğu böyle bir ortamda Kur'an indi. Kesinlik bazında ilim için tek geçerli kaynak vahiydir, dedi. Kur'an, bu vahye ilim ve sultan (otorite delil) dedi. Gerçeklik ve doğru bilgi ancak vahiydir; onun dışında kalan ve ona muhalif olan diğer bilgiler zandır (sanıdır.) Zân ise gerçekliği bulma noktasında insana çare olamaz, (10/36) dedi. Yanlış ve sapkın davranışları *bi-gayr-i ilmin* (bilgiye dayanmayan sırf arzu ve heves ile yapılan işler) diye niteledi. (6/119; 3/116) Allah'ın dışında diğer somut ve sınırlı verilere tapanlar için *Bunlar, Allah'ın bu konuda güçlü, açık bir delil (sultan) indirmediği sanal bazı şeylere tapıyorlar*, dedi.

O gün için bu ayetlerin söylemini destekleyecek bilgi altyapısı yoktu. Sadece Peygamberin üstün ahlakı, ilkeli davranışları ve mucizeleri bu ayetlere delil oluyordu. Fakat yaklaşık 1400 yıl sonra Carl Jung'un bilinçdışı ve arketipler dediği ve bütün evrende saklı olan bir bilinç

keşfedildi. Yine Carl Jung tarafından bu bilincin belli ihtiyaç tetiklemeleriyle peygamberlere aktarıldığı söylendi. Carl Jung daha sonra bu söylemini, alan taraması ile ve dini semavi metinlerin tahlili ile de ispat etti.

Hulasa: Bu ontolojik, tarihî, metafizik ve psişik hakikati anlamak için ciltler lazım. Bununla beraber şu gelen üç meseleyi göz önünde bulundursak meseleyi bir miktar çerçevelemiş oluruz.

Birinci Mesele: Vahyin Mahiyeti

Dinen de bilindiği gibi; Allah'ın özel ehadiyet tecellisinden gelen ve genellikle kişilere özel olan ilham ve keşif (duru-görü) vahiy (Kur'anın tabiriyle gerçek ilim) sayılmaz. Çünkü vahiy umumidir. Kâinatın ve fitratın içine saklanmış bir bilinçtir; Rahmaniyet (dualiteli somut yaratılış) ve hikmetin (müspet ilimlerin) verileridir. Bediüzzaman bu hakikate şu üç cümle ile işaret ediyor:

a) Bir Nur talebesi eğer Rahman Suresini tefsir ederse, vahyin ve peygamberliğin mahiyetini açmış olur. (14. Şua)

b) Kâinat bilinç, ilim ve kanunlar içeren bir kitaptır. Müspet ilimler, onun dile getirilmiş şeklidir. Kur'an onun Arapçaya çevrilmiş halidir.. (20. Mektup)

c) Vahiy (Kur'an) kâinatın akli ve ruhudur. (30. Lem'a)

İkinci Mesele: Kur'anda Âlim Kavramı

Kur'anın indiği zaman ve mekânda Fizik, Kimya, Biyoloji ve benzeri hiçbir ilmî disiplin dünyada yoktu. Yunanda bu kavramlar az da olsa bir miktar vardı. Fakat müstakil disiplinler olarak yoktu. Bu ilimler hatta müzik bile felsefe başlığı altında ifade ediliyordu. Bununla beraber Kur'an sadece peygamberler âlim olabilirler, demedi. Âlimler ve ulema ifadelerini peygamberler dışında kalan diğer bilgili insanlar için de kullandı. Üç ayette o kadar güzel ve mucizevî bir şekilde bu ulema kelimesini kullanmıştır ki; o gün de (ki o zaman hiçbir ilim dalı henüz kurulmadığı halde) ve bugün de kim bu **üç noktayı** tam işletirse gerçek manada âlim olur.

a) Kâinattaki varlıkların çeşitliliği üzerine düşünmek. Bu varlıkların ve çeşitliliğin nedenselliğini araştırmak.. Çeşitlilikle beraber bütün varlıkların birliğini bilmek ve onların asıl nedeninin sonsuz soyut bir bilinç (Allah) olduğuna inanmak. (34/27-28)

b) Önce Allah'ı sonra vahyi sonra hukuku sonra kozmogoniye sonra şer problemini bilecek bir bütüncül bakış açısına sahip olmak. Bakın şu gelen ayet ne kadar güzel bir şekilde bu bilgi zincirini dile getiriyor.

Kâinat yasaları olan vahyi sana indiren sadece Allah'tır. (Çünkü o bilincin sana açılması ancak geçmiş ve geleceğiyle beraber bütün kâinata egemen olan bir güç ile olabilir.)

O yasaların bir kısmı muhkemdir (hukuktur; net ve açıktırlar.) Bir kısmı ise birbirine benzer manalar ve yapılarıdır. (Bunları birbirinden ayırmak için ilmî analiz ve tevil lazım.) Kalbinde kaypaklık olanlar, (imtihanı kaybedenler) karışıklık ve bozgunculuk olsun diye, o kapalı kısma öncelik verenler; doğru mana boyutları varken onları saptırmak isterler. (Kötü tevil.) Hâlbuki o müteşabihatın gerçek tevilini (yorumunu, analizini) ancak Allah ve ilimde kök salanlar bilir.² Âlimler biz bu vahye (kitaba) inanıyoruz. Hepsinin de metafizik literatür olduğunu görüyoruz, diyorlar. Evet, ancak akıl (öz) sahipleri ilmi ve mesajı algılayabiliyorlar. (3/7)

c) *Kur'an bütün âlemlerin Rabbi olan Allah'tan bir indirmedir. (Yani bütün varlık ve âlemlerin bilincidir. İndirilme amacı da rububiyet, terbiye ve geliştirmedir.) (26/192) Güvenilir ruh denilen Cebrail onu indirdi. (26/193) Kalbine indirdi. (Yani Kur'an Peygamberin derin bilinç katmanları üzerinden insanlığa geldi.) Ki sen (peygamber olarak) insanların yanlış düşmemeleri için uyarıcı olasın. (Çünkü insan özgür iradeye sahip olduğu için bazen fitrattaki bilinçten kopuyor; yanlış yapıyor.) (26/194)*

Bu Kur'anın dili ise apaçık bir Arapçadır. Bu Kur'an (bu bilinç) eski peygamberlerin kitaplarında da vardır. (26/195-196) Bu Kur'anın hak olduğuna dair; Beni İsrail (dindar- medeni milletin) âlimlerinin onu bilmesi, delil ve belge olarak onlar için yeterli olmadı mı? (26/197)

Bu altı ayette altı önemli ve kilit mesele vurgulanıyor:

a-a) Vahiy, fonetik bir ses ve esinti veya duygulu bir şiir değildir. Bütün âlemlerin bilincidir. Ki çok eskiden beri bu bilinç, peygamberlerin kalbi üzerinden dışa vuruyor. Yarı özgür olan bireysel ve sosyal hayatı doğal hayat gibi canlı kılıyor.

a-b) Bu bilgi ve bilincin en birinci özelliği güvenilir olmasıdır. Yani bilgi kirliliklerinin içine karışmamasıdır.

a-c) İletişim kanalı kalptir; yani sonsuz bilgi işleme sahip olan bilinçdışı üzerinden gelir.

a-d) Sadece bireysel yönü yok; toplumsal yönü de birinci amaçlarından biridir.

a-e) Dili açık ve kolaydır; âlimler de halk da onu anlar.

a-f) Bir insanın başta Tevrat olmak üzere bu literatürün açılımlarını bilmesi, onu âlim yapar.

Birinci Numunenin Üçüncü Meselesi: Müteşabih kavramı, birbirine benzeyen birçok manaya gelebilen ifade ve söz demektir. Büyük çoğunlukla ilk hatıra gelen sözlük mana değil de yorum ve tevil ile ancak anlaşılabilen derindeki mana kastedilir. Tevrat da tevriye kökünden gelir. O da aynen müteşabih manasına gelir. Tevriye kavramı ile ilgili edebiyat kitaplarında önemli açıklamalar var olduğundan bu kavramın izahını o kitaplara bırakıyorum.

² Ayetin Arapça akışı böyle iken eski bir anlayış –ki bugünkü Selefilğin doğmasının sebebi olmuştur- âlimler de bilir cümlesini değiştirip *âlimler; inanıyoruz, derler* şeklinde çevirmişler; bu ayeti mana mecrasından saptırmışlardır.

Fakat insanların çoğu hatta ulema geçinenlerin çoğu, değil müteşabih ve tevriyeli metinleri anlamak, muhkem ve ahkâm konuları bile yanlış anlıyorlar. Mesela Kur’anda açıkça ve öncelikli olarak cihadın amaçları *fi-sebilillah* (yani hiçbir maddi çıkar beklemezsiniz;) *fitnenin bitmesi* (yani inanç ve ifade özgürlüğünün³ sağlanması (8/29) ve *arınma* (3/141-142) gibi değerler iken, ganimetin alınması biricik amaç gibi gösterilebilmiştir. Hâlbuki Enfal⁴ suresinin ilk ayeti, *Ganimetler, Allah’ındır: (Ancak kamuya harcanır.) Ve Resulünüdür; (yani dini görevlerin gerçekleşmesi içindir.)* diyor.

Daha sonra ganimetler (eğer taşınabilir bir şey ise⁵) beşte biri, kamunun, dinin (Allah ve Resulünün) ve muhtaçlarıdır. Geri kalan kısmı mücahitler arasında paylaşılır, diye ayet indi. (8/41)

Hz. Ömer, Kur’anın bu mantığına dayanarak Irak arazilerini mücahitlere vermedi. Çünkü hem onlara maaş veriyordu. Hem de Kur’anın cihad mantığı ganimet değildi. Hem de o bölge nüfusunun gelecek nesilleri tamamen aç kalabilirdi. İşte bu Kur’anî, dinî ve rasyonel işi maalesef bugünkü âlimler şöyle anlıyor:

a) Laik kesim, Hz. Ömer Kur’ana muhalefet ettiğine göre biz de edebiliriz. Çünkü Kur’an tarihsel bir metindir, diyorlar.

b) Dindar kesim ise, Sahabe cemaati Hz. Ömer’in bu işlemi icma ile kabul etmiştir. İcma ise ayet ve hadisi nesh veya ta’lik edebilir, diyorlar. Bazıları da Hz. Ömer maslahat-ı mürsele (geçici gereklilik) ilkesi ile amel etmiştir, diyorlar. Hâlbuki bu üç söylem de yanlıştır. Çünkü Hz. Ömer’in yaptığı iş, tamamen Kur’anîdir ve İslamîdir.

İkinci Ön Numunemiz:

Bu başlık altında antik Yunan felsefe ve bilimine bakacağız. Ve o dönemin inanç, düşünce ve bilim algısını, ana hatları ile görmek için; M.Ö 600’lü yıllardan ta M.S. 200 yıllara kadarki bir kesiti gözlemlememiz gerekir. Belki eski Mısır, Babil ve Sümer kültürlerine ve mitolojik birikimlerine kadar değinmemiz gerekir. Çünkü Yunan felsefesinin ilk kaynağı bu eski medeniyetlere dayanıyor. Ayrıca Yunan felsefesinin altyapısı da o eski medeniyetler gibi mitolojik birikimdir. Çünkü hiçbir toplum, vahşet ve bedeviyet döneminden mitolojik ve belirli inanç aşamalarını geçirmeden felsefe ve bilimsel çalışmalar devrine geçebilmiş değildir.

İnsanlığın, medeniyetin, felsefe ve bilimin bu derin köklerini her yönüyle anlatmak ciltlerce kitap ister. Ayrıca benim bilgi dağarcığımı da aşar. Onun için biz ana konumuz olan din-bilim ilişkilerine ışık tutacak kadar tarihin bu renkli ve derin vadisinin, ana hatları ile haritasını çıkaracağız. Konumuz ile ilgili olan sekiz alanı birer-ikişer paragraf ile açıklamaya çalışa-

³ Kur’anda fitne kavramı, çoğunlukla; bir insanı zorla dininden caydırma demektir.

⁴ Enfal, büyük ve çok fazla olan ganimetler demektir. Etimolojik olarak fazlalıklar manasına gelir.

⁵ Şeyin’deki nekirelik, min’deki bazıyet ve ganimet kelimesinin kök manası, ele geçirilen şeyin taşınabilir bir mal olduğuna işaret eder.

çağız. Şöyle ki:

1) Bütün medeniyetlerde özellikle Sümer, Mısır, Babil ve Yunanda felsefi ve bilimsel çalışmalardan önce bilgi olarak sadece mitolojik veriler var. Bu mitolojik veriler için bazıları hayali hikâyeler; bazıları hurafevari inançlar diyor. Bazıları da bu mitolojik metinlerin gelişmiş parçalarını tarihi bilgi sanıyor. Birçok yazarın Gılgamış ve Troya destanlarını tarih sanması gibi..

Benim kanaatim –ki bu kanaatimi ilmî analizler ile isbat edebilirim- bu mitolojik metinler, ne hayali hikâyelerdir, ne hurafevari inançtır; ne de yanlış ve eksik aktarılmış tarihî bilgilerdir. Bunlar, sonsuz bir bilinç ve manalar içeren varlık ağacının; insan kalbi (bilinçdışı duyusu) üzerinden görünüp kaleme alınan insanlık arşivinin ilk belgeleridir. Çünkü insan uyurken veya çocukluk döneminde iken üst korteks aktif olmadığı için; onun bilinçdışı duyusu aktif olur. Bunları net görebilir. Eski insanlarda üst korteks tam çalışmadığı için ve insanlık bir nevi tufuliyet çağını yaşadığından mitolojik veriler denilen bu arketipleri daha net görebilmiştir.

Çünkü insan, sonsuz bilinç ve mana içeren varlık ağacının çekirdeği ve meyvesi olduğundan; o mana ve bilinç katmanları onun DNA'sında ve beyin katmanlarında yazılıdır. Bunlar ihtiyacın tetiklenmesiyle ortaya çıkarlar. Bu bilimsel noktayı bilmeyenler, ilkel insan ve çocuk insan, magic beyne sahiptir; bu gibi şeyleri uydurmuşlardır, diyebilmişler. Gılgamış Destanı üzerine yazdığım yorumlar, bu metinlerin yapısının böyle olmadığını gösteriyor. Bu mitolojik malzeme Sümer ve Babil'de fazlaca var olduğu gibi; Yunanda da zengin bir malzeme vardır. Mesela bu malzemenin binlerce parçasından sadece şuna bakalım:

[Yunan mitolojisinde yüzlerce isim ve kavram var ki; her birisi için bir cilt kitap yazılsa ancak anlaşılabilir; diyebiliriz. Fakat konumuz olan varlığın ve dinî literatürün anlaşılması için beş-altı tanesine değineceğiz. İşte:]

“Önce kaos vardı. (Kaos, karışıklık, şekil almamışlık, sonsuz bir boşluk ve karanlık demektir.)

Kaostan Geia doğdu. Geia mekân, genişlik ve her şeyin dayanağı (içinde var olacağı) alan demektir. Jeoloji kelimesi buradan gelir. Bu kelime somut varlık ve madde manasında da kullanılır. Sonra Eros doğdu. (Eros, aşk yani varlık alanlarının ve parçacıklarının birbirini sevmesi demektir. Bu aşamada Eros çekim gücü manasındadır.)

Kaostan bir de Erebo (karanlık) Ether (mavi ışık veya parçacıklar) ve Hemera (kırmızı ışık) doğdu.

Geia (mekân) Uranosu doğurdu. (Uranos, uzay demektir.) Geia ile Uranosun bir araya gelmesinden 12 titan doğdu. Bunlardan sadece birinin isminin manasını biliyorum: Kronos: Zaman.. Evet, zaman, her şeyi ezip geçen bir titandır. Kronos büyük ihtimalle görünürlük manasına gelen diğer bir titan olan Rhea⁶ ile bir araya geldi.

⁶ Büyük bir ihtimal ile bu literatürün çoğu, Akkadçadan Yunancaya geçmiştir. Mesela karanlık manasına gelen erebo, kırmızı ışık manasına gelen Hemera, iz (parçacık) manasına gelen esir kelimeleri Akkadçadır.

Bunlardan Hestiya (varlık) Demeter (Kimya) ve Hera (Biyoloji) isminde üç kız doğdu. Hades (ruhani yeraltı âlemi) Poseidon (su ve deniz) ve Zeus (İlahi tecelli) isminde üç erkek çocuk da doğdu. (Kızlar feminendirler; erkekler ise erildirler.)

Bununla beraber Kronos bütün çocuklarını yutuyordu. Evet, zaman aşımı her şeyi yutuyor. Fakat anası Rhea, Zeus'u (ehadiyet tarzındaki İlahi tecelli) Giritte (yaradılış adasında) sakladı. Kronos onu yutamadı. Bunun üzerine Zeus Hera (biyolojik, feminen yumuşak) dünya⁷ ile evlendi. Eril güç feminen güç ile birleşince dünya kurulmuş oldu. Fakat Zeus Heranın kıskançlığına rağmen başka kadınlarla da (diğer feminen güçlerle de) evlendi. En meşhurları şunlardır: Europa, Danae, Leda, Antipo, İo..

Mitolojik metinlerden anlaşıldığı kadarı ile Europa Hıristiyanlık dinini temsil ediyor. Danae ise bilgiyi temsil ediyor. Nitekim Zeus (İlahî tecelli) hayattan ayrı olarak din ve ilim ile ilgilenir. Fakat Hera (madde ve hayat) bu soyut hakikatleri kıskanır.

Zeus'un diğer mitolojik eşlerinin açıklamasını başka bir çalışmaya bırakıyorum.

2) İnsanlığın ilk dersi olan mitolojik metinlerin birçok faydalı sonucu olmuştur. Mesela:

a) İnsanda sağlam bir kişiliğin oluşması.. (Çünkü yüce veya ölümsüz bir O'yu bilen insanda sağlıklı bir ben oluşur; insan bensizlik ve kişiliksizlik veya psikopat olmaktan kurtulur.)

b) Varlığı kutsal bilmek ve dolayısıyla ona değer vermek. (Samilerin her kelimenin önüne İlah manasına gelen *el* takısını ve Aryen milletlerin yine Teo manasına gelen *the* edatını koyması bunun delilidir.)

c) Bu metinlerdeki açıklamalar sayesinde insanlık basit de olsa nedenselliği ve nasıllığı öğrenmiştir.

d) Ki bunun bir sonraki adımı felsefi ve bilimsel düşünce ve çalışmalar olmuştur.

3) Bu bilimsel ve düşünsel çalışmaların izini Sümer, Mısır özellikle Babil ve Ebla medeniyetlerinde görüyoruz. Sümer birikiminin tamamen Akkادلara geçtiğini görüyoruz.. Fakat Mısır ve Babil İmparatorlukları, devlet ve siyaseti ön planda tuttıkları için ve dolayısıyla baskı ve şiddet çok fazla olduğundan bu bilimsel filizlenmeler onlarda tam gelişemedi.. Bize ancak çok azı Yunanlılar üzerinden gelebilmiştir. Evet, Askeriyede ilim olmaz. İlim özgür bir ortam ister.

Ebla devleti, devletten daha çok ticaret ve diyaloga önem verdiğinden onların arşivi diğer imparatorlukların arşivlerinden daha zengin olduğu görülmüştür. Akkadların bir kolu olan İbraniler, yarı göçebe olduklarından yani nispeten özgür olduklarından Akkadların ve Eblanın mirasını bir derece koruyabilmişlerdir. Ayrıca bunlar Suriye ve Filistin'de yaşadıkları için bu aktarmaya çevrenin de faydası olmuştur. İbranilerin amca-çocukları olan Araplar ise daha çok çölde yaşadıklarından; dolayısıyla Akkad alfabetini kullanamadıklarından; Yahudiler gibi o

⁷ Heranın bir ismi de Junan'dır. Bu ise ya Aryen dil grubundaki Jin (kadın/hayat) kelimesinden gelir. Veya Akkadçada yaşayan demek olan yahyadan gelir. Avrupalılar Yahya'ya John diyorlar. Hera ise, yün gibi yumuşak, feminen yapı demektir. Ki maddî biyolojik hayat böyle bir şeydir.

Akkad inanç ve birikimini muhafaza edemediler.

4) Anadolu ve şimdiki Yunanistan yöresi ise; **a)** Hem iklim olarak tam elverişli bir alan olduğundan.. **b)** Hem site devletleri ile yönetildikleri için daha özgür olduklarından. **c)** Hem maddi refah ve iletişimin imkânları arttığından öyle köklü bir felsefe ve bilime tarla oldu ki insanlık hala o birikimi kullanıyor diyebiliriz. Fakat bu birikim birçok yönden Mısır, Fenike ve dolayısıyla Akkad birikimine borçludur. Yunanistan'daki bu verimli oluşumun başlarındaki ilk büyük kahraman Pisagor'dur. Bu zatın kitapları elimize geçmiş değildir. Fakat onun temel düşüncelerini ansiklopedilerde görebiliyoruz.

Bir Hatırlatma: Mısır, Sümer ve Akkadlarda mitoloji, inanç ve bilimsel veriler bir arada ele alınıyordu. Bunlar Yunanistan'a gelince felsefe, mitoloji ve inançtan nispeten ayrıldı. Zaten felsefe kelimesinin aslı filo-sofia'dır; bilim ve bilgelik sevgisi manasına gelir. Yani Eski Yunanda felsefe ve bilim bir arada idi. Daha sonra Rönesans ve Aydınlanma çağında bunlar birbirinden ayrıldılar. Tıpkı felsefenin mitolojiden daha önce ayrıldığı gibi..

5) Yunan bilim ve felsefesinin başı sayılan Pisagor'un beş özelliği:

a) Pisagor, Yunanistan'da Matematik, Astronomi, Müzik, Fizyoloji ve Tıp ilimlerinin temelini atan bir bilim adamıdır.

b) Reenkarnasyona inandığı için ve matematiksel formülleri Babil'deki bilgilere benzediğinden; onun bunları Mezopotamya ve Mısırdan aldığı tahmin ediliyor. Nitekim Harran'a gittiği söylenir.

c) O, öğrencileri ve okulu Yunanistan'da ve göç ettiği İtalya'da iki sefer iktidarın ve halkın hücumuna uğramıştır. Büyük bir ihtimal ile onun bu bilimsel çalışmaları, halkın mitolojik inancı ile çeliştiği için bu gibi durumlar onun başına gelmiştir. Tahminime göre tarihte ilk bilim-din çatışması budur.

d) Pisagor'un en önemli tezi; varlıkların mahiyetinin sayılar olduğu ve her şeyin matematiksel sayılar gibi birbiriyle ilişkili ve uyumlu olduğu bilgisidir.

Bu bilgi birçok çevrelerce özellikle şimdi İslamcı geçinen siyasal iktidar taliplerince müthiş bir hurafe olarak kabul edildi. Hâlbuki bilgisayar ve yazılım kültürü bilindikten sonra bu meselenin gerçek olduğu artık gözlemleniyor. Nitekim Kur'an 'her şey hesap ve ölçüyledir' dedi. İbn Arabî ve Davud-u Kayseri gibi zatlar, varlık algılarını sayılar yani 1 ve Birin türevleri üzerinden anlattılar.

e) Altyapının kıtlığına rağmen, Pisagor okulu ve ekolü 300 yıl gibi uzun bir zaman ayakta kalabilmiştir.

6) Bu önemli okuldan sonra Yunan düşünce tarihinde ikinci bir köşe taşı Sokrat'tır. Fakat Sokrat bilimden daha çok sosyal konular ve ahlaki değerler üzerinden felsefesini yaymıştır. Ama o da o günün mitolojik inançları ve siyasi iktidar tarafından idam edilmiştir.

Onun öğrencisi olan Platon (Eflatun) bilim ve felsefe için iki önemli temel taşı yerleştirdi. Başta varlığın dualiteli yapısı olmak üzere (ideler ve madde diyalektiği gibi) çok önemli ontolojik bir temel attı. Ayrıca bilimleri kesin ve zan diye iki kısma ayırdı. Yani bize göre çağdaş iki disiplin olan Ontoloji ve Epistemolojinin ilk kurucusu Platondur, denilebilir.

7) Yunan bilim tarihinde önemli bir köşe taşı da Aristo'dur. Aristo, Yunan'ın bütün birikimine sahip çıktı. O günün materyalistlerine ve sofistalarına (nihalistlerine) karşı başta Mantık, Psikoloji ve tabiiyat (doğa ilimleri) olmak üzere bu birikimi tasnif etti. Belli bir sistem oluşturdu. Büyük İskender'in desteğiyle o günün dünyasına bu ilimler yayıldı.

Aristo'nun bu geniş külliyatı içinde üç kilit kavram vardır:

a) Heyula ve suret.. Yani saf bir enerji var. Bu enerji ilk ham malzeme gibidir. Hyle (heyula) Yunancada odun yani ham malzeme demektir. Suret yani herhangi bir mahiyet, o malzemenin içine girer; fizik olarak nesnelere ortaya çıkar. Büyük bir ihtimalle Physic (fizik) ve Psyche (psik) ya aynı kelimedir. Veya aynı kökten gelme kardeş kelimelerdir.

Ayrıca bu heyula (enerji) ve suret (yazılım: eşyaya form veren öz) bugün de yani 2350 sene sonra bile hala geçerlidir. Mantığın önemli bir bölümü olan tasavvuratta (eşyanın varlığını tanımada) hala kullanılır. Muhtemelen bu suret kavramı Pisagor'un her şeyin aslı sayılara dayanır ilkesinden mülhemdir.

b) Aristo, başta bu iki kavram olmak üzere varlığın anlaşılmasına yarayan birçok ilkeyi de ortaya koydu. İnsanlar genellikle bu ilkelere dayanarak (yani tümenden gelerek) tarih boyunca ilim ve düşünce geliştirdiler.

c) Aristo'nun en önemli bilimsel metodu ise **istikra' yani **tümevarım** yöntemidir. Fakat gerek onun tümenden gelimin temelleri olan ilkelerinin bir kısmının yanlışlığı ve gerek altyapı olmadığından tümevarım (istikra) yönteminin başarılı bir şekilde kullanılmaması ve dolayısıyla işlevsiz kalması, bize ve birçok bilim tarihçesine diyor ki:**

*Aristo, bilime olan katkısından çok daha fazla bilime ve zihinlere kilit vuran ve taklit yolunu açan bir unsur olmuştur. Evet, Avrupa'da Kiliseyi kilitleyen ve İslam dünyasını bugünkü sefalette tutan bu istikra maddesinde anlattığımız başarısızlıktır. Onun için Bedüzzaman, çoğunlukla istikra kavramını, **müsbet ilimlerin istikra-ı tammı ile** şeklinde kullanır. Çünkü tam tümevarım ancak ilim disiplinleri ve evrensel kurallar ile elde edilebilir.*

Maalesef tümevarım (delil-i inni) yöntemi, altyapısızlıktan dolayı işletilmediği için Ortaçağ genellikle tümenden gelimi (delil-i limmiyi) kullandığından Ortaçağın eğitim ve ilim tarzı hayal ve spekülasyonlarla gerçekleşmiştir. Skolâstik eğitim çok uzun bir dönem insanlığı karanlıkta tutmuştur.

Bazı Müslümanlar, bizim için Ortaçağ yoktur, derse de; İslam bilimi ve İslam felsefesini gösterecekler de bunlar dikkat ile incelendiğinde İslam bilimi ve İslam felsefesi dedikleri şey,

başta Pisagor, Hipokrat, Eflatun, Aristo ve Neo-Plâtonculuktan başka bir şey olmadığı görülmektedir.

Bediüzzaman bu durum için *İslam Âlemi, Kur'anî ilkler üzere kendine yeni bir bilim kuracağına; maalesef Yunan köhneleşmiş olan felsefesine tilmizlik yaptılar* diyor; Muhakemat isimindeki metodoloji kitabında..

8) Bununla beraber, Aristo'nun bu birikimi Farabi, İbn Sina ve İbn Rüşd üzerinden Batıya varınca Batıda bir ışığın doğmasına ve Kilisenin baskısının azalmasına sebep oldu. Rönesans kelimesini doğuş diye çeviriyorlar. Aslında kelimenin kökü ışığın doğuşu demektir. Aydınlanmanın başlangıç dönemi manasına gelir.

Batı bir sefer ışığın doğuşunu yakaladı. Bunu tam aydınlanmaya vardırdı. İslam dünyası ise, Endülüs, Bağdat ve Semerkant ve Hind başta olmak üzere 20 sefer Rönesans'ı yaşadı. Ama hala da aydınlanmaya geçebilmiş değildir.

Eğer Batı Aydınlanmayı yaşadı. Neden işler düzelmedi, diye sorarsanız.

Cevabımız Şudur: Batıdaki aydınlanma materyalize oldu. Sanayi devrimi sonucu gelişen siyasi ve ticari hedefler yanında; perde arkasındaki Kilisenin egemenliği ve işçi hareketlerinin materyalizme ve Komünizme alet edilmesi, gerçeğin görünmesini engelledi.

Üçüncü Ön Numunemiz (Rönesans ve Aydınlanma Dönemlerinde Din-Bilim İlişkileri)

Özet Olarak Rönesans Hareketi: Rönesans, Ortaçağ ve Reformasyon arasındaki tarihi dönem olarak anlaşılır. 15 - 16. yüzyıl İtalya'sında batı ile klasik antikite arasında sanat, bilim, felsefe ve mimarlıkta bağın tekrar kurulmasını sağlayan, Antik Yunan filozof ve bilim adamlarının çalışmalarının çeviri yoluyla alındığı, deneysel düşüncenin canlandığı, insan yaşamı (hümanizm) üzerine yoğunlaşıldığı, matbaanın bulunmasıyla bilginin geniş kitlelerle paylaşımının arttığı ve radikal değişimlerin yaşandığı dönemdir.

Bu çağ uzun zamandır geriye düşmüş olan Avrupa'nın ticaret ve Coğrafi Keşifler'le yükselişinin öncüsü olmuştur. İtalyan rönesansı bu dönemin başlangıcı sanatsal ve bilimsel gelişmeyi ifade eder. İlk kez İtalyan sanatçı Giorgio Vasari tarafından Vite'de kullanılmış, 1550 yılında basılmıştır. Rönesans teriminin kökeni Fransızca'dır. Fransız tarihçi Jules Michelet tarafından kullanılmış ve İsviçreli tarihçi Jacob Burckhardt tarafından geliştirilmiştir. (1860'larda). Yeniden doğuş iki anlamı içerir. İlki antik klasik metinlerin tekrar keşfi, öğrenimi, sanat ve bilimdeki uygulamalarının tespitidir. İkinci olarak bu entelektüel aktivitelerin sonuçlarının Avrupalılık kültürünü genelde güçlendirmesidir. Bu yüzden Rönesans'tan bahsederken iki farklı fakat anlamlı yoldan söz edilebilir:

Klasik öğrenmenin ve bilimin antik metinlerin tekrar keşfiyle yeniden doğması ve genel anlamda bir Avrupalılık kültürünün yeniden doğuşu. Raphael Sanzio ve Michelangelo gibi birçok ressam mevcuttur.

Rönesans döneminin yaratıcılığının esas yürütücü gücü tüccarlardır. Bunlar en kârlı ticaretin hangi alanda olduğunu araştırdılar ve bu yoldan sağladıkları zenginlikleri sanat ve endüstri yeniliklerine yatırdılar. Rönesans; Floransa, Venedik, İngiltere, Portekiz, Hollanda gibi büyük kent-devletlerinde ya da metropollerde doğmuştur.

Bu şekilde İtalya'da başlayan Rönesans hareketi kısa zamanda bütün Avrupa'da yayıldı. Rönesans

daha ziyade Fransa'da sanat; Almanya'da dini tablo ve resimler; İngiltere'de edebiyat; İspanya'da resim ve edebiyat alanında gelişti. İtalya'daki rönesans hareketinde eski Yunan ve Roma ediplerinden Tacitus, Sophokles, Domosten, Platon, Çiçero ve Virgil'in eserleri tekrar ortaya çıkarıldı. İtalyan fikir adamı ve yazarlarından Machiavelli (1469-1531), Tasso (1544-1595) yetişip eserler verdiler. Machiavelli'nin Hükümdar adlı eseri meşhurdur. Ressamlardan Rafael (1483-1520) aynı zamanda heykeltıraş, mimar ve edebiyatçı da olan Leonardo da Vinci (1452-1519), Mikelanj (1475-1564) bu devirde İtalya'da yetişen sanatkârlardır. Fransa, edebiyat ve fikir sahalarında İtalya'yı geçerek; Ronsard (1525-1585), Montaigne (1533-1592), Rabelais (1495-1555), mimarlıkta Louvre Sarayı'nı yapan Pierre Lescot, Tuileries Sarayını yapan Jean Bullant, resimde de François Clouet yetiştiler. Fransız krallarından I. François (1515-1547) zamanında Collège de France kuruldu. Almanya'da daha çok din alanında değişiklikler oldu. Almanya'da hümanizm akımında Erasmus (1467-1536), Röklen (1452-1522), Luther (1483-1546), resimde Albrecht Dürer (1471-1528) yetişti. İngiltere'de tiyatro sahasında eserleriyle tanınan ve Hamlet'in yazarı Shakespeare (1564-1616), İspanya'da Don Kişot'un yazarı Cervantes (1547-1616), ressam Velasquez (1599-1660), Hollanda'da ressam Rembrandt (1607-1669), Polonya'da ilk defa dünyanın güneş etrafında döndüğünü söyleyen Kopernik'e yetiştiler. Rönesans devrinde yapılan eserler Avrupa'da hala mevcuttur. Ressam ve heykeltıraşların tablo ve heykelleri müzelerde bulunmaktadır.

Rönesans'a Götüren Nedenler:

1. Arap eserleri ve Arapçaya çevrilmiş eski Mısır ve Roma (Yunan) eserlerinin tercüme edilmesi ve yayımlanmasıdır.
2. Matbaanın geliştirilmesi çok önemlidir, bu sayede bilim ve düşünce yayılmıştır.
3. Pusulanın geliştirilmesiyle birlikte, coğrafi keşifler sonucunda zenginleşen ve güzel sanatlar gibi alanlara destek veren, bu alanları koruyan bir sınıfın oluşması (coğrafi keşifleri yapan *Burjuva sınıfının oluşturduğu 'mesen' adlı sınıftır.*)
4. Orta Doğu'ya düzenlenen Haçlı Seferleri (Skolâstik düşünce ürünü dogmaların çökmesi, yeni üretim ve sınaî tekniklerin öğrenilmesi)
5. Endülüs Emevileri'nin kıta Avrupası'na taşıdıkları kültür (Astronomi, devlet-vatandaş ilişkisi, hukuki ve sosyal haklar, mimari, sanat, bilimsel bilgi ve yöntemler gibi konuların kıtaya taşınması)

Rönesans'ın sonuçları

1. Avrupa kilisenin baskısından kurtulup modernleşme çağına geçilmesinde büyük rol oynamıştır.
2. Eğitimde çita iyice yükselmeye başlamıştır.
3. Skolâstik görüş (*Kilisenin dar ve değiştirilemez diye düşünülen görüşü*) yıkılmıştır.
4. Yerine pozitif (*bilimsel*) düşünce hâkim olmuştur.
5. Reform hareketlerini hazırlamıştır.
6. Bilim ve teknikteki gelişmeler hızlanmıştır.
7. Ekonomi alanında yeni uygulamalar ortaya çıkmıştır.
8. Avrupa'da sanattan zevk alan aydın (*Mesen*) sınıf ve halk sınıfı oluşmuştur.
9. Kiliseye olan güven azalmıştır.
10. Din adamlarının ve kilisenin halk üzerindeki otoritesi sarsılmıştır.
11. Avrupa'nın her yönden gelişmesine ve güçlenmesine öncülük etmiştir.
12. Aydınlanma Çağı'na zemin olmuştur.

Aydınlanma

Aydınlanma Çağı olarak adlandırılan tarihsel dönem, aydınlanma felsefesinin 18. yüzyılda doğup benimsenmeye başladığı dönemdir. Batı toplumunda 17. ve 18. yüzyıllarda gelişen, akılcı düşünceyi

eski, geleneksel, değişmez kabul edilen varsayımlardan, ön yargılardan ve ideolojilerden özgürleştirmeyi ve yeni bilgiye yönelik kabulü geliştirmeyi amaçlayan düşünsel gelişimi kapsayan dönemi tanımlar.. Aydınlanmaya yol açan başlıca düşünsel gelişmeler Rönesans ve Reform hareketleridir.

Aydınlanmanın ilk temsilcileri olarak genellikle Rene Descartes ve Gottfried Wilhelm Leibniz kabul edilir. Almanya'da Johann Gottfried Herder, Immanuel Kant, Christian Wolff; Fransa'da Denis Diderot, Claude Adrien Helvétius, Montesquieu, Jean-Jacques Rousseau, Voltaire; Büyük Britanya'da David Hume, John Locke ve Thomas Paine Aydınlanma çağının en önemli temsilcileridir.

Aydınlanma felsefesi ya da 18. yüzyıl felsefeleri *genel olarak* insanın kendi yaşamını düzenlemesini yeniden gündeme almış, hem düşüncenin hem toplumsal yaşamın köklü değişimlere uğrayacağı bir sürecin fikirselle/felsefi başlatıcısı olmuştur. Bu yüzyılın sonlarına doğru meydana gelen Fransız devrimi (1789), ve ardından gerçekleşen modernleşme süreçleri, düşünsel anlamda etkilerini ve kaynaklarını aydınlanma felsefesinde bulmaktadır. .

Din ya da Tanrı merkezli toplumsal yapının ve düzenlemelerin yerini bu süreçte akıl merkezli toplumsal düzenlemeler arayışı alır. Geniş ve genel anlamıyla *aydınlanma*, ortaçağ'da hüküm süren dünya görüşüne karşı yeni bir dünya görüşünün ortaya çıkması ve temellendirilmesi olarak belirtilir. Bu yüzyıl yeni bir *ideal* ile tarih sahnesinde yer alır; bu ideale göre, aklın aydınlattığı kesin doğrulara ve bilginin ilerlemesine dayanan *entelektüel bir kültür* egemen olmalıdır ve bu kültür sonsuz bir şekilde *ilerlemelidir*. Böylece ilerleme ideali, insanın geleneğin köleliğinden kurtularak sürekli mutluluk ve özgürlük yolunda gelişeceği düşüncesine dayandırılır. Aydınlanma felsefesinin kaynağı Rönesans felsefesi ve özellikle de 17. yüzyıl felsefesinin ortaya koyduğu ilkelerdir.

Rönesans'tan itibaren düşüncenin tarihsel otoritelerden kurtulması, bilgi ve yaşam hakkında akla ve deneyime dayanmaya başlaması söz konusudur. 17. yüzyıl da bu gelişmeler sistemleştirilip temel ilkelere dönüştürülmeye başlanmış, rasyonalizmin belirginleştiği bu yüzyılda aydınlanma felsefesinin *düşünsel temelleri* bir anlamda hazırlanmıştır. Sekülerleşme aydınlanma felsefesinin ve genel anlamda aydınlanmacılığın her tür girişiminde temel olmuş olan bir yönelimdir.

18. yüzyıl felsefesinde bir yanda rasyonalizmin öte yandan empirizmin güçlenmesi ve bunlardan meydana gelen teorik sorunların yeni bir takım sentezlerle aşılmaya çalışılması söz konusu olacaktır. Aydınlanma çağı, aklın ışığında felsefenin de yepyeni bir etkileycilikle ortaya çıkışına, yaygınlaşmasına, yeni sentezlerle sistematikleştirilmesine etki etmiştir. Bu bakımdan bu yüzyıla "felsefe yüzyılı" denmesi de söz konusudur.

Avrupa Aydınlanmasının Temel Karakterleri

Aydınlanma Çağı, akıl'ı kurucu ilke olarak benimseyerek, tüm toplumsal yaşamın ve düşünüşün buna göre şekillendirilmesine yönelinen dönemdir.

Kant, aydınlanmacılığı, "aklı kullanma cesareti" olarak tanımlandığında, genel olarak Aydınlanma Çağı'nın felsefesini vermektedir. 18. Yüzyılda Avrupa'da ortaya çıkıp gelişmiş ve *aydınlanma fikriyle* yaygınlaşmıştır. Kant, aydınlanma düşüncesinin kurucu ilkesi olan akıl konusunda şöyle der:

Aydınlanma, insanın kendi suçu ile düşmüş olduğu bir ergin olmama durumundan kurtulmasıdır. Bu ergin olmayış durumu ise, insanın kendi aklını bir başkasının kılavuzluğuna başvurmaksızın kullanamayışdır. İşte bu ergin olmayışa insan kendi suçu ile düşmüştür; bunun nedenini de aklın kendisinde değil, fakat aklını başkasının kılavuzluğu ve yardımı olmaksızın kullanmak kararlılığını ve yürekliliğini gösteremeyen insanda aramalıdır Sapere Aude! Aklını kendin kullanmak cesaretini göster! Sözü şimdi Aydınlanmanın parolası olmaktadır.

Aydınlanma çağının ana fikri, akıl aracılığıyla doğru bilgilere ulaşılabileceği ve bu doğru bilgi ile de toplumsal yaşamın düzenlenebileceğidir. Öte yandan bilim alanındaki önemli gelişmeler de aydınlanma çağına öncülük eder ve bu çağda ayrıca çok yoğun yeni bilimsel gelişmeler kaydedilir. Daha 15. yüzyıldan itibaren meydana gelmeye başlayan yeni keşifler ve icatlar bu süreci hazırlamış, bunun so-

nunda da karanlık çağ olarak değerlendirilen Orta Çağ'ın sonuna gelinmiştir. Deney ve gözlem, aklın uygulama araçları olarak bu dönemde bilimsel yöntemin ilkeleri biçiminde ortaya çıkmış ve doğa bilimlerinde önemli gelişmelere kaynaklık etmiştir. Dinde meydana gelen yenileşme hareketleri de, dinsel düşüncenin giderek geriletilmesi ve Aydınlanmacılıkla birlikte kuruculuk ve egemenlik gücünü kaybetmesiyle sonuçlanmıştır. Rönesans ve reformlarla başlayan bu gelişmeler, aydınlanmacılıkla doruğuna varmış ve buradan itibaren Modernite denilen sürecin oluşumunu hazırlamıştır. Bu süreç aydınlanmacılıkta ifadesini bulan köklü bir zihin değişikliği anlamına gelmektedir.

Newton ve Kopernik ile tüm bir evren-dünya kavrayışı değişime uğramış, Descartes ve Kant gibi isimlerle bu değişen zihniyetin felsefi düşüncesi geliştirilmiştir. Avrupa'daki endüstri devrimleri de bu sürecin maddi temelini oluşturmaktadır. Yeni ve bambaşka toplumsal ve ekonomik ilişkiler içerisinde yaşamaya başlayan insanlar, ortaya çıkan yeni düşünce biçimleriyle dünyaya bambaşka gözlerle bakmaya başlamışlardır. Bunun sonucunda modern yaşamın temelleri atılmıştır. 1789 Fransız ihtilalinin temelinde, Fransız aydınlanmacılığının belirleyici bir etkisi vardır.

Rönesans ve Aydınlanma Ön Numunemizin Değerlendirilmesi

Biz bu 3. Numuneyi Wikipedia'dan aldık. O da BBC arşivinden ve Macit Gökberk Beyefendinin kitabından almıştır. Bu alıntıdaki bilgiler yaklaşık olarak bütün araştırmacılarca bilinen malumatlardır. Ama Aydınlanma dönemi ile ilgili çok az kişinin bildiği beş önemli özellik var ki; biz bunları bilirsek bu alıntı, yazımızın konusu olan din-bilim ilişkisi noktasında bize faydalı olur. Yoksa bu bilgiler malumu ilamdan öteye geçmez. İşte 3. Numunemizin özellikle Aydınlanma döneminin dört önemli özelliği:

A) Rönesans eğer ışığın doğuşu ise aydınlanma tam gündüz aydınlığı olarak kabul ediliyordu. Bu aydınlanmacıların kabul ettiği standart ise, varlığı ve olayları fizik, kimya ve biyolojik olarak anlamak seviyesi idi.

Fakat bu seviye, Ortaçağda Kilisenin karanlıkta bıraktığı bilinmezleri aydınlatacağına bu sefer yeni birçok bilinmezi ortaya koydu. Yani aydınlanma olacağına marifet ve bilgi konusunda iş daha çok karanlıklara sarılıyordu. Nitekim bu karanlıklardan dolayı o dönemin birçok insanı Nihilist oldu. Aydınlanma döneminin düşünce ve felsefede bu başarısızlığına rağmen sanayi, ekonomi, teknoloji ve eğitimde çok büyük gelişmelere sebep oldu. İnsanlık Ortaçağın rahat inanç cennetinden kovuldu; ama ilimlerle dünyevi olarak önemli bir âdemiyyet seviyesini yakalamaya başladı.

Bana göre Aydınlanma çağı, sanayi, sağlık, ekonomi ve siyasi reformlar çağı idi. Aydınlanma çağı değil idi. Ancak DNA, Nörolojik Bilimler, İzafiyet Teorisi, Big-Bang, Karadelikler ve Kuantum Fiziği keşfedildikten sonra bir derece bir aydınlanma oldu. Ki bugün dahi insanlığın varlık ile ilgili bilinmezleri, bildiklerinden çok daha fazladır.

B) Aydınlanma gerçekten bir aydınlanma değil de bir ideoloji idi. Bunun da iki kolu vardı. Biri materyalizm; diğeri insanlığın bütün dinî birikimlerinin hurafe ve yanılısma olduğu iddiası..

Gerçi bu konuda sadece aydınlanmacılar suçlu değil idi. Başta Kilise olmak üzere bütün dindarlar da aydınlanmacılar kadar suçlu idi. Çünkü dindarlar bu dönemde insanlığın en birinci mucizesi ve temel özelliği olan bilimsel faaliyetler kervanına katılmıyordu. Arketipal,

metafizik ve çoğu soyut kavramlar olan dinî literatürü maddi, somut ve tarihî veriler olarak ele alıyorlardı; yorumlanmasına çalışmadıkları gibi, yorum getirenlere de karşı çıkıyorlardı.

C) Neticede din ve inanç hayatın bütün alanlarından çekilmiş oldu. Pozitivizm, materyalizm ve laiklik, adı konulmamış bir din olarak işlev görmeye başladı. Avrupa bütün enerjisini sanayiye, sömürüye, koloniler oluşturmaya verince ve bunun sonucu olarak insanın ruh derinlikleri sarsılınca yani varlık ve hayat algısı Nihilizme dönüşünce insanlar kapitalizm cenneti yerine Büyük Fransız İhtilalinden önceki feodalizm cehennemini aramaya başladılar.

Veya Auguste Comte (1789-1857) gibi düşünürler eskiyi kötülerden vazgeçip eski dönemler de güzeldi. Fakat şimdi artık bizim dinimiz pozitivisttir, demeye başladılar. Tıpkı aslında bir işçi hareketi olan fakat daha sonra materyalizmin hegemonyası manasındaki Komünizmin bir din olarak kabul edildiği gibi..

Kiliseyi kabul etmediği halde Comte gibi zatlara eski teolojik ve metafizik dönem de güzeldi, sözünü dedirten, Büyük Fransız İhtilalinin getirdiği çirkin, kaotik ve anarşik ortam idi. Bugün de din ve maneviyata inanmadıkları halde Komünistlere *din de olmalı* dedirten şey Komünizmin bilimsel, psikolojik, sosyal ve siyasal iflasıdır.

D) Avrupa'daki bu çalkantılar, dünyada öyle büyük bir değişim ve devrime sebep oldu ki insanlık neye uğradığını şaşırı. Yani Avrupa'da biriken bu enerji birikimi, sanayi, medeniyet, sosyal örgütler, savaşlar, ekonomik değişimler ile insanlık âleminde özellikle dinlerin egemen olduğu bölgelerde öyle büyük çatlaklar meydana getirdi ki; 200 yıldır insanlık onları bir türlü kapatamıyor.

Hulasa: Kilise laiklik ilkesini kabul etmekle siz size, biz bize deyip belli bir alanı kurtarmaya çalışıyor. Ama hayata giremiyor. Hind, Çin ve Japonya, biz bu Avrupa'dan gelen akıma karşı duramayız; fakat gelenek ve kültürümüzden ne kadar kurtarsak kardır, deyip susuyorlar

İslam dünyası ise, kırılma noktasının merkezini teşkil ediyor. Çünkü laiklik İslama uymuyor. Avrupa'daki bu akımların sonuçlarını kabullenmek de İslamiyetin kaybolmasına sebep olur.

İşin ilginç tarafı bu deprem yeni bir şey değildir. 150 yıldır, İslam âlemini sarsıyor. Nitekim Birinci Dünya Savaşının gizli amacı İslam Âlemini Avrupa'ya yedirmek idi. Ama olmadı. Avrupa bu sefer kültür devrimi ile bu işi başarmaya çalışıyor. Fakat yine sarsıntı ve sancı devam ediyor. Çünkü gerçek manası ile Avrupa kendi evinin önünü temizleyememiş ki; İslam Âlemindeki sorunları çözsün veya kendine entegre edebilsin.

Şimdi geldik asıl numunemize:

Nurculuk Cemaatinde Din-Bilim İlişkileri

Katolik Kilisesi, Rönesans ve Aydınlanma dönemlerinde bilimle başa çıkamayınca; *Önemli olan dinî metinler değil de önemli olan papalık makamının aldığı kararlardır. Papa her dönemde meseleleri yeniden gözden geçirip; çağa uygun bir karar alır;* prensibini kullanmaya başladı. Bu karar ile zımnen bilimleri kabul etmiş oldu. (Havier Yakub) Fakat Protestan

mezhebi, metni esas aldığından ve yoruma karşı geldiğinden bu mezhepte Aydınlanma Çağının birçok bilimsel tesbiti kabul edilmedi; bugün de kabul edilmiyor.

İslam dünyası da özellikle siyasal İslam, genellikle bu Protestan çizgide gitti ve gidiyor.⁸ Fakat İslam dini, tevil ve yorumu usul olarak kabul ettiği için; başta Cemaleddin Afganî, M. Abduh, Ziya Paşa ve Namık Kemal gibi zatlar, İslam ile bilim çelişmez, dediler. Çelişir gibi görünen yerler olsa da bunların mutlaka tevili vardır. Veya bilimlerin tespitleri tam isabetli değildir, dediler. Kendilerince materyalizme reddiyeler yazdılar. Demek İslam âleminin bilimlerle olan sancısı 19. asrın başlarına kadar iniyor. Sonra 20. asrın başlarına geldiğimizde; Ahmed Midhat Efendi, Filibeli Ahmet Hilmi, Bediüzzaman, Mehmed Akif ve Elmalılı gibi zatların bu cephede bir şeyler yazdıklarını görüyoruz.

Ahmed Midhat Efendinin yeterli olmasa da Materyalizme Reddiye çalışması; Ahmed Hilmi'nin Amak-ı Hayal romanı ve benzeri risaleleri ile Mehmed Akif'in bazı makale ve şiirleri önem arz ediyor.

Yazımızın konusu olan Nur Cemaatinin bilim-din anlayışının temellerini atan Bediüzzaman bu din-bilim sorunu ile 1902'de Van'da tanıştı. Onun için Van Valisi Tahir Paşa konağında bu konuda ne kadar kitap ve gazete varsa okudu. Bu çağdaş temel sorunun çözümü için bilimsel ve dinî ilimleri eşit ağırlıklı olarak yani o iki müfredatı bir görerek (mezcederek) ders verecek bir üniversitenin kurulmasının gerekliliğini gördü. Bunun için 1907 Aralık'ta İstanbul'a geldi.

Bu üniversite için Abdülhamid'den⁹ olumlu cevap alamayınca dört sene İttihatçıların peşinde dolaştı.. Nihayet 1913'te Van'da bu Üniversitenin temelini attıysa da 1914'te Birinci Dünya Savaşı engel oldu.

Bundan önce yine bu sorunun çözümü için 1911'de Muhakemat isimli usul kitabını yazmıştı. Bu savaşta ise meşhur İşarat'ül-İ'caz tefsirini yine bu gaye için yazdı. 1918'de esaretten İstanbul'a dönünce yine bu minvalde Sünühat, Nokta, Lemeat gibi eserlerini telif edip bastı. Mesela Muhakematta şu kural çok önemli bir anahtardır: *Akıl ve nakil (başka bir tabir ile bilimlerin verileri ile vahyin verileri) tearuz ettiklerinde (zahiri olarak çeliştiklerinde) akıl esas alınır; nakil tevil edilir. Fakat o akıl, akıl olsa gerek...* (Birinci Mukaddime)

Buradaki dört temel terimin izahı şöyledir: Akıl burada insanın kendi bilgisi, mantığı ve müktesebatı ile kat'î olarak bildiği malumat demektir. Bu müktesebatın bedihiliğini sağlayan ve matematik kanunları ile çalışan insan beyninin çalışmasına akıl denildiği için; beynin sağladığı bu gibi bedihi meselelere de akıl denilmiştir. Nakil ise, insanoğlunun naklettiği ve aktardığı İlahî bilgiler demektir.

Bu İlahî bilgiler kâinatın aklıdır. Gerçek manada bu iki akıl çelişmediğinden biz, tearuz kelimesini zahiri çelişki diye çevirdik.. Zaten tearuz kelimesi terim olarak yani tefsir ve hadis

⁸ Pakistan Cemaat-i İslamisi, Arap İhvan-ı Müslimini ve Türkiye Milli Görüşü maalesef bu çizgidedirler.

⁹ Abdülhamid din ile bilimin ayrı kalmasından yana idi. Koyu dindar olduğu halde pratikte laik idi. Onun için onun şeriatçılığına Bediüzzaman "vehmî ve yalandan şeriatçılık" diyor. (Nutuk ve Makaleler)

usullerinde sadece zahiri çelişki manasında kullanılır. Tevil kelimesi ise, zahiren görünen bu çelişkiyi giderecek şekilde, temel kurallara dayanarak, ayet ve hadisi baştaki asıl manasına yönlendirmek demektir.

O akıl, akıl olsa gerek: *O akıl heves ve hevaya göre değil de mantık ve matematik kuralları ile çalışıyorsa; o akıl insan nevinin akli ve duyguları demek olan fen ilimlerine göre çalışıyorsa; o akıl, insanı hayvanlıktan ve hissilikten çıkararak dil, fen ve özgür düşünce melekelerine sahip ise...*

Bazıları Muhakematta söylenen bu kural, Mutezilenin söylemidir, diyorlar.. Fakat yanılıyorlar.. Çünkü başta Razi, Eş'ari ve Maturidi olmak üzere bütün Ehl-i Sünnet imamları tevilden yanadırlar ve tevili kullanmışlardır. Tevile karşı olan Ehl-i Hadis, Müşebbihe, Mücessime ve bugünkü Selefilere. Evet, her konuda olduğu gibi; bu konuda da Ehl-i Sünnet, Mutezile ile Ehl-i Hadis arasını bulmuş ve sırat-ı müstakimi esas almıştır.

Birinci Dünya Savaşında Avrupa medeniyet ve pozitivizmi, bütün dünyaya egemen olunca; Türkiye Cumhuriyeti de Batının bütün değerlerini onlardan daha fazla bir istekle benimsedi. Ayrıca Avrupa'nın bu kültürel depremi sadece Türkiye'yi değil belki bütün dünyayı istila etti. Aydınlanmacıların elindeki bu iki silah¹⁰ büyük ölçekte Komünizm ve Masonların desteği ile tam egemen oldu.

Bediüzzaman'ın Eski Said dönemi eserleri bu iki silaha karşı iyi bir savunma sayılırdı. Fakat tam yeterli olmuyordu. Çünkü kendisinin de çözemediği bir takım sorunlar kalıyordu. O, bu din-bilim çalışması sorunu için Ankara'ya gitti. İlk Meclisten hayalindeki Medresetüz-zehra Üniversitesi için bir karar çıkarttı ise de; Ankara'da İngiliz planlarını görünce orayı bıraktı. Van'a gitti. Arınma ve tefekküre başladı. Sonra Isparta'ya sürgün edilince orada 6000 sayfalık Risale-i Nur'un çoğunu yazdı. Geri kalan kısımları da Eskişehir, Kastamonu, Denizli ve Afyon'da tamamladı.

Bu 6000 sayfalık Risaleleri iki başlık altında teşhis edebiliriz:

a) Materyalizmi ve Natüralizmi çürütmek için varlık, Allah, din ve insan ile ilgili ontolojik bilinç ve bilgi fişkırın Risaleler.

b) Dinin hurafe olarak algılanan metinlerinin yorumu; içlerindeki mucizevî manaların deşifre edilmesi. Bu sayede geçmiş dini bilgilerin modasının geçmediğini ispat etmek.. Bu iki karakteri şöyle de ifade edebiliriz:

1) Risaleler başta Allah'ın varlığı, tanıtılması ve sevdirmesi olmak üzere ruhani, manevi ve insani boyutun izahıdır.

2) Müteşabih (yorum isteyen) dinî metinlerin tefsiri ve içlerindeki mucizevî manaların açılımıdır.

¹⁰ Yani materyalizm ve dinî metinlerin hurafe oluşu iddiası..

Bir Ara İzah: Hıristiyan dünyasının bir kısım sosyal aktiviteleri; inancın insan için çok temel bir realite ve ihtiyaç olduğunu gören ciddi bazı ilim adamlarının araştırmaları;¹¹ Risale-i Nur gibi bir kısım ciddi İslami eserler, Aydınlanmacıların materyalizm denilen silahını bir derece susturmuştur. Fakat bunların ikinci silahları olan ve hurafe olarak sunulan yani yorum isteyen metinlerin çoğu hala ortada duruyor. Çünkü Bediüzzaman gibi âlimlerin yorumladıkları kısımda en fazla yüz misal var. Hâlbuki bizzat Kur’anda 2000, Tevrat’ta 10,000 metin veya cümle yorum istiyor.

Rene Guenon gibi sonradan Müslüman olan gelenekçiler; bu iki sorunu tam çözemedikleri için; bu sorunları dışlamak için kendilerini Hind maneviyatına veya başka tasavvufi ekollere attılar. Her ne ise sadede dönüyoruz.

Bediüzzaman usul tefsir (yorum) ve ontolojik izah altyapıları olarak bu din-bilim sorununu çözebilecek bir sistem ve külliyat ortaya koyduğu halde neden Nur Cemaati bu sahada başarılı olamadı, diye ciddi bir soru sorulabilir.

Bunun cevabı ise şu beş nedenden oluşuyor. Şöyle ki:

a) Birinci Neden, Bediüzzaman’ı Bir Bütün Olarak Ele Alamayışlarıdır.

Mesela: Bediüzzaman Eski Said olarak ta 1911’de usul kitabında (mealen) *İlimler ve bilgi, telahuk-u efkârdan ve tenaküh-u tabiattan oluşur*, dedi. Bunun manası şudur: Beşerî ilimler özellikle fen ilimleri, bir kiři ile bir ömürde elde edilebilecek bir şey değildir. İlim ve fenler geçmiş çağların ve çağımızdaki bütün ilim adamlarının fikirlerinin birbirine eklenmesinden doğarlar: *Telâhuk..* Bu ilimler, tabiattaki ilahi kanunlara uygun olduğu ölçüde doğru olabilir. Yani zamana bağlı olan ilimler bir aęaç ve rahim gibidirler. Tabiat kitabının gerçeklik çekirdéklerinden (tohumlarından) döllenişler: *Tenâküh..* (Muhakemat, 2. Mukaddime)

İşte o bu esası esas aldığı için Yeni Said olarak dedi ki: *Kur’anın kesin bilgileri olan esas konular dışındaki teferruat bilgilerde beni hatasız bilmeniz, hata ve yanlış olur.* Şimdi bu iki kuralı Âdem ve Evrim meselesi üzerinde uyguladığımızda Nur Cemaatinin neden bilim ve din çatışması sorununu çözemediğinin önemli bir nedenini görmüş oluruz. Şöyle ki:

Eski Said evrim (tekâmül) kanununu tamamen kabul ettiği halde önemli ölçüde Aristo felsefesini kullandığından; *Evrım (tekâmül) vardır. Ama türden türe geçiş yoktur. Ara türler, türden türe geçişin olduğuna delil olamaz. Çünkü ara türlerde üreme olmuyor. Dolayısıyla her türün bir Âdemi (başlangıcı) vardır. Her türün cevheri (öz) bir gerçekliği (hakikati) var olduğundan; türden türe geçişi kabul edersek bu inkılab-ı hakaik (gerçeğin başka bir gerçeğe dönüşmesi) olur. Bu ise muhaldir*, dedi.

Bediüzzaman bu sözleri söylerken evrim henüz bir teori (hipotez) idi. DNA ve mutasyonlar bilinmiyordu. Ayrıca onun derdi; biyolojik verileri reddetmek değil de Kur’anın Âdem ile ilgili ayetlerinin zahiri manalarını gelen şüphelerden kurtarmak ve materyalizmin dayandığı biricik ilke olan tesadüfü reddetmek idi.

¹¹ Bunlardan biri Carl Jung’tur. Biri S. Francis Collins’tir. Biri de Muhammed İkbal’dir.

Şimdi bizzat Bediüzzaman'ın Muhakematta söylediği o iki kural ile onun bu söylemini irdelediğimizde şu sonuçlar çıkıyor:

- Türlerin (kişilik ve benlik dışında) biyolojik olarak cevheri (öz) bir sabitesi yoktur. Bütün türlerin biyolojik olarak tek sabitesi canlı (zî-hayat) olmalarıdır. Dolayısıyla biyolojik olarak türden türe geçiş; yani yeni türün beyninde yeni ruhani bir oluşumun (kişilik ve benliğin) gerçekleşmesi, inkılab-ı hakaik muhaldir, kuralına aykırı değildir.

- Ara türlerin tamamı kısır olmuyor. %80'ine yakını üreme yapabiliyor. Demek Bediüzzaman 1911'de o sözü söylerken bu konuda yeteri kadar alan taraması (istikra-i tam) yokmuş.

- Âdem tarihin başı değil de Bediüzzaman'ın tabiri ile bütün nev-i beşeri (geçmiş ve geleceği ile) temsil eden bir şahs-ı manevidir. O, Yeni Said dönemine geldiğinde bizzat kendisi bunun farkına vardı. (20. Söz, 1. Makam..) Antropolojik, biyolojik ve jeolojik verileri reddetmemiz gerekmez, dedi. (Vehhabiler Risalesi ve Barla Lahikası; vahşet ve ilmül-beşer kavramları..)

İşte Nurcular, Bediüzzaman'a bir bütün olarak bakmadıkları için; yani Eski Said'in Aristo felsefesine dayalı olan o eski iddiasını esas aldıkları için; ta başta ilk adımda din-bilim ilişkisi kopuyor. Nurcular Ortaçağa doğru savruluyorlar.

Evet, bugün için bir bilim adamına evrim yoktur; antropolojik, biyolojik ve paleontolojik veriler tamamen yalandır demek; ona, onun mesleğine ve ilmî disiplinlere küfretmek demektir. Böyle bir söylem değil din-bilim sorununu çözmesi, mevcut bilim adamlarını dahi dinsiz eder.

Burada dile getirilen yanlış değerlendirmenin bir numunesi olarak 20 yıl Amerika'da profesörlük yapan Yunus Çengel Hocamızın Akademik Platform ve Risale Haber'de çıkan yazılarına bakabilirsiniz. Fethullah Hoca'nın Çizgimizi Hecelerken kitabında geçen, *Âdem'in 60 metre (zira') boyunu ve 7 metre omzunun genişliğini anlatan hadisi tevil etmek, bütün Kur'anı ve içindekileri inkâr etmek demektir*, sözünden de haberdar olursanız, iyi olur.

Hulasa: Üstadın 20. Sözde hadise-i cüziye-i gaybiye dediği Âdemin tekilliği meselesi, tamamen arketipal, gaybî ve metafizik bir hakikattir; asla tarih değildir. Tarih olarak anlatılmasının bir sebebi Âdemiyyetin (medenileşmenin) dinlerden önce olmasıdır. Hadisteki altmış zira' altmış senelik ömürdür. Yedi zira ise, insan duygularının genişliğinin ifadesidir.

İkinci Neden, Hangi Sözü'n Ne Manada Kullanıldığını Bilmemek:

Mesela: Safa Mürsel Bey'in bilim-din ilişkileri ile ilgili olan ***Harikalar Asrındayız*** yazısı bunun için önemli bir örnektir. Yazı güzeldir. Ve ilmî olmasına rağmen söz konusu ettiğimiz bütünlüğü göremediği için; konumuz olan bu sorunu çözecek numune bir çalışma olacağına, o da fizikçileri dinsiz edebilir bir nitelik taşır. İşte Sefa Bey'in yazısı:

“Harikalar Asrındayız:

Başlığa aldığım ifadeyi, çağdaş İslam mütefekkeri Bediüzzaman Said Nursi, 1920 yayın tarihli Sünûhat isimli eserinde kullanır.

“Harikalar asrındayız” demesinin sebebi, I. Dünya Savaşının çöküş ve yıkılışlarından hemen sonra başlayan, yeni doğuş ve dirilişleri müjdelemek ve geleceğe ümit aşılarmaktı.

Siyasetin zihinleri bloke eden işgalinden bugün biraz uzaklaşarak âleme baktığımızda, müsbet ilimler alanında Harikalar **asrındayız** denmeye değer gelişmeler yaşanıyor. Bir kaç asırdır, bilim adına Yaratıcı’yı inkâra dayanak yapılan yargılar sorgulanıyor ve hatta alt-üst oluyor.

Söz gelimi, çağdaş İngiliz filozofu Antony Flew, (1923-2010) evrenin yaratılışında ve DNA araştırmalarında bir çeşit **zekâ** bulunduğunu seksen yaşından sonra fark etti. Ateist gömleğini çıkardı, bir “Yaratıcı var” dedi. Yaratıcıyı inkâr telkin eden görüşleriyle insanları yanılttığı için özür diledi. Hayatın ve eşyanın var olmasında **zekâ sahibi bir gücün var olduğunu** itiraf etti. Flew’in dili, İlâhi kudreti tarife ancak o kadar yetti. **Zekâ sahibi** dediği bu kavramın sahih açılımı, Said Nursi’nin metinlerinde, **“ilim, irade ve kudret sahibi”**, **Kadir-i Mutlak** bir yaratıcı olarak geçer.

Pozitivist düşünce, özellikle 19. ve 20. yüzyılda bilginin kaynağını, tevhidî bağlamından koparıp aklın tekeline verdi. Bediüzzaman’a göre ise, bilgi Allah’ın isimlerinin tecellisinde saklıdır. Akıl, bilgiyi tanıma ve temyiz aracı olmalı idi..

İlmî araştırmalar, tevhide delil olacak vesileleri üretecek ve ona şahitlik edecekti. Bu görüşünü, Mektubat isimli eserinde daha açık dile getirir. **Akl-ı beşer, hakiki fenn-i hikmet kütüphanesini ondan** (kâinat kitabından) **aldı ve ona göre yazdı** der. Yani beşer aklının ulaştığı bilgiler, yaratıcının **kâinat kitabına** koyduğu kanunları, fark ve müşahede etmekten ibaretti. Hatta her bir peygamber mucizesi, Bediüzzaman’ın nazarında, ilmi buluşlara ilham veren öncü göstergelerdir. Her mucize, insanlığa yeni buluşların ipuçlarını verir. İnsana düşen **çalışmak ve bulmaktır**.

Arşimed, yoğunluğuna göre **sıvıların kaldırma gücü** olduğunu fark etmiş, **buldum** diyerek, milattan üç yüz yıl önce, kâinatta var olan bu **kanundan** ilim dünyasını **haberdar etmişti**.

Newton isminde bir İngiliz, **prematüre doğumuyla hayata tutunamasaydı, yer çekimi diye bir kanunun varlığını fark etmiş olmayacaktık**.

İnsana, bir kurttan ipeği giydiren, zehirli böcekten balı yediren Yaratıcı Kudret, prematüre bir çocuğa verdiği hayat ve taktığı akıl sayesinde, insanlığı yer çekimi kanunuyla tanıştırdı. İnsanlığının bilinen tarihinden bu yana beşer akli, her an, bilim adına **kâinat kitabındaki** kanunları, istidatları ile arıyor ve buluyor. Sonsuz sırları ve hikmetleri içinde barındıran **fenn-i hikmet kütüphanesini**, yani **kâinat kitabını** okumasını bilen insan akli, bu yöndeki keşif yolculuğuna kesintisiz devam ediyor.

İlim dünyası, **tecessüs meyli sayesinde** pozitivistimin dayattığı varlık- yokluk hakkındaki algı ve ezberleri alt üst eden yeni bulgulara ulaşmaya başladı. Son yıllarda Cern deneylerinde Higgs bozunu ile tanıştık. Pozitivistlerin iddia ettiği gibi kâinatın maddeden değil, enerjiden (nurdan) yaratıldığını kabule doğru güçlü bir eğilim başladı. İlim adamları, Fransız Lavoisier’in 18. yy’da ortaya attığı **Kütlelerin Korunumu Kanunu** gereğince, **“var, yok olmaz; yok da var olmaz”** diyorlardı.

Ne var ki, **bazı atom altı parçaların, aynı anda, hem varlık, hem yokluk tecellileri gösterebildiği**, araştırmalarda artık gözlemlenir hale geldi. Yani madde âleminde, hem var oluş ve hem de yok oluşların yaşanabildiği görüldü. **Vardan yok, yoktan da var olmaz** kuralının doğru olmadığı ispatlanabilir hale geldi. Cern deneyi, **yoktan yaratmayı** akıl dışı ve imkânsız (**mümteni**) görenleri büyük hayal kırıklığına uğrattıyor. Günümüz fiziği, kütleli olmayan atom altı parçacıkların maddeye dönüştüğünü gözlemliyor.

Müsbet ilim, atomu ve içindekileri **yoktan yaratmanın mümkün olduğuna** ilişkin delil yani **“hüccet”**lere şahit oluyor. Çağımızda, bu konularda söyleyecek sözü olanların başında, şüphesiz, Bediüzzaman Said Nursi vardır.

Laboratuardaki **kütle korunumunun** diğer bir ifade ile **Lavosier Kanununun, doğru olmadığını ve bir Yaratıcıyı inkâra dayanak gösterilmesini, seksen yıl evvel yazdığı eserlerinde çok açık eleştirmişti.** Risale- i Nur Külliyyatı'nın ana omurgasını teşkil eden tevhit, varlık ve yaradılış konularındaki temel ifadelerinden birisi şudur:

Kadîr-i Mutlakın iki tarzda, hem ibdâ', hem inşa suretinde icadı var. Varı yok etmek ve yoğun var etmek en kolay, en suhuletli, belki daimî, umumî bir kanundur. Bir baharda, üç yüz bin envâ-ı zî-hayat mahlûkatın şekillerini, sıfatlarını, belki kerratlarından başka bütün keyfiyat ve ahvallerini hiçten var eden bir kudrete karşı "Yoğu var edemez" diyen adam, yok olmalı! (B.S. Nursi, Lem'alar, sh:316, Söz Basım)

İlim dünyası, şimdi **var'ın yok, yok'un da var** olabildiğini müşahede etmenin heyecan, hayret ve şaşkınlığını yaşıyor. Hatta bazı ilim adamları, son zamanlarda atomun içinde '**yok'u var eden, 'varı da yok eden** muktedir bir güç ve iradenin, kendileriyle adeta alay ettiğini söyler hale geldiler.

Ol der ve olur, ayetinde belirtildiği gibi, ilim dünyası, ani ve def'i şekilde, hem varlık, hem yokluk tecellilerini müşahede ediyor. Varlığın en küçük birimi olan Atomda bu haller yaşanırken, kâinat geri kalmıyor. Astronomi ilmi, evrenin her an yeni yaratılışlarla, yeni boyutlar kazanarak, büyüyerek ve genişleyerek, artan bir hızla akıp gitmekte olduğunu, tesbit ve müşahade edip haber veriyor.

Akıl, bir yaratıcıya imana mecbur olduğunu kabul yönünde kaçınılmaz bir ızdırarı (zorunluluğu) yaşıyor. Kısaca akıl, imana mecbur kalıyor. Hâlbuki Bediüzzaman, yaklaşık seksen sene evvel, dikkatleri bu gerçeğe çekmiş, **her bir zerre, Kadîr-i Mutlak'ın vücub-u vücuduna ve vahdetine şahadet eder ve her zerre, hem hareketinde, hem sükûnetinde; bir ilm-i muhit sahibinin izin ve emriyle işliyor,** diyerek aklı, bir Yaratıcı kudretin varlığını kabule davet etmişti.

Bediüzzaman, tefekküründeki sayısız "**tevhit delilleri**" ile Laboratuara sığınan pozitivistin, *zerre (atom)* kalesine tevhit bayrağı dikerek tesadüfçü inkârı tarihe gömdü. Bu yaptığı, Onun nazarında bir "**infaz**" idi. Onun içindir ki, **Tesadüf, şirk ve tabiatan teşekkül eden fesat şebekesinin âlem-i İslâm'dan nefiy ve ihracına Risale-i Nurca verilen karar infaz edilmiştir,** demekte hiçbir sakınca görmedi. Zira yazdığı her şey, **Esmâ** talimiyle Tevhit tecellilerini gösteriyordu.

Onun dünyasında ferdî, kevnî ve tabiî hiçbir olayda **tesadüf'ün müdahalesine imkân yoktu.** Her şey, **ancak bir Hakîmin kaskı ve bir Muhtarın ihtiyarı ve Semî, Basîr bir Mürîdin iradesinin dâire-i tasarrufunda** idi. Başka bir ifadeyle **zaman ihtiyarlandıkça Kur'ân gençleşiyor, rumûzü tavazzuh ediyordu.**

Önümüzdeki yıllarda Doğudan, Batıdan, tabiat perestliğin, bakar perestliğin, her türlü pozitivist ve materyalist kalelerin bir bir çökmekte olduğuna ilişkin haberler gelmeye başlarsa, kimse şaşırmasın. Yukarıda temas ettiğimiz gelişmeler, bunun öncü ve habercisidir. Demişti ki: **Ben rahmet-i İlâhîden ümit ederim ki, mevtim, hayatımdan ziyade dine hizmet edecektir.**

Bilim ve Birlik (tevhid) hakikati hakkında bir asır önce yazdıklarına ve bilimin ulaşmaya çalıştığı hedeflere bakılırsa, vefatından elli beş sene sonra, **mevtinin, gerçekten hayatından ziyade hizmet edeceği** bir döneme giriliyor.

Van Kalesine doğru yolu düşen olursa, müsbet ilimlerin elimize vermeye başladığı tevhidin '**bu bahar hediye**'lerinden bir demeti, **Horhor Medresesinin kapısına takı**'versin. Hem '**Ne mutlu size**' diye, sizi kutlayacak, hem ruhu şad olacaktır..."

Bu Yazıdaki Zaaflar: Ne Tevrat'ta ne İncil'de ne de Kur'anda hatta Aristo felsefesinde bile Allah yoktan yaratıyor = exnihilo inancı yoktur. Çünkü yokluk yoktur. Sadece soyut ve somut varlık vardır. Fakat yazıda bu mesele vurgulanmadığı gibi *Allah varı yok ediyor, yoğun var*

ediyor, yanlış anlaşılmaya müsait göreceli bir söylemdir. Çünkü:

- Kur'an Allah yoktan var ediyor, demiyor. Kudreti ile yaratıyor, diyor. Eğer yaratılan şeyin daha önce bir numunesi yoksa bu yaratmaya ibda diyor. Yoksa yeniden inşa manasında *İade etme* (yüidühû) kavramını kullanıyor.

- Bediüzzaman 26. Lem'anın 11. Ricasında şöyle diyor: *Allah varlıkların ilmî mahiyetlerine kudretinin bir cilvesi olan kuvveti (enerjiyi) sürüyor; eşya harici (maddi) varlıklar olarak ortaya çıkıyor.* Yine aynı yerde şöyle diyor: *Ey dinsizliği seçen insan! Eğer sen Allah'ın sonsuz kudretini ve enerjinin onun bu kudretinin bir yansıması olduğunu kabul etmezsen ya madde ve enerji ezelidir, diyeceksin veya 'bütün ehl-i aklın ittifakı ile muhal olan yoktan var oldu' diyeceksin.*

Demek yoktan var etmek, bütün ehl-i aklın ittifakı ile muhaldir. Demek Sefa Mürsel Beyin yazısı bu sorunumuza deva olamıyor. Sadece retorik bir yazı olarak kalıyor. Demek fizik bazında (form ve yazılım boyutunu bundan ayrı tutuyoruz.) “*Yok, var olmaz; var da yok olmaz*” ilkesi doğrudur ve dindarların exnihilo inancı dinsiz yetiştiren bir söylemdir. Zaten İbn Arabî, *Bütün bu kâinat madde ve enerji çeşitleri ile Allah'ın Kadir ismidir; isimler somut olurlar. Kadir, Şaflı ve Rezzak gibi Arapça kelimeler isim değiller; isimlerin isimleridirler,* diyor. Bediüzzaman Kelam ilmini esas aldığı için kendisi böyle demiyor. Allah'ın isimlerini soyut realiteler olarak kabul ediyor. Fakat İbn Arabî için *O bir mucize-i ulum-i İslamiyedir,* diyor.

Üçüncü Neden, Altyapı Yetersizliğidir:

Devlet uzun dönem Risale-i Nuru yasak ettiğinden yani iyi bir altyapısı olan bir Üniversite tarafından incelenmediğinden Risaleler avamın elinde kaldı. Dolayısıyla sadece zikir, evrad ve irşad kitabı olarak ele alındı. Ayrıca birçok bilimsel meselesi bile hurafeleştirildi. Nitekim Muhakematın önemli bir kaidesi de *ilmi meseleler, âlimlerin elinden cahillerin eline düşünce hurafeleşirler,* bilgisidir.

Bu gibi ilmî konularda iyi derecede kitap yazabilecek kadar dile hâkim olamayan, tıp ve fen amfisinde fizik-kimya-biyoloji derslerini takip edebilecek kadar fen bilmeyen ve teferruat konusunda Üstatlarından farklı düşünebilecek kadar özgür düşünceye sahip olmayan herkes avamdır. Mesela Risalelerde insanların imanını kurtarmak için kullanılmış olan konjonktürel bazı izahlardan çok daha çözüm getirici 7000 tane anahtar kavram var. Bunlardan bir tanesine burada değinsek belki meselemiz olan bilim-din sorununa bir anahtar olur. Mesela:

“*Allah, varlıkları kâf-nûn fabrikasında yaratıyor*” sözü Cemaatin çoğunda şöyle anlaşmıştır:

Uzaklarda şahıs ve zat olarak bir Allah var. Bu zat, Arapça kün (ol) diyor; varlıklar da oluyor. Hâlbuki bu ol emri fonetik bir şey değildir. Kâf (kevn=varoluş) ile ifade edilen sonsuz bir enerji ve varlık sistemi var. Nûn¹² ile ifade edilen sonsuz bir ilim yani form ve nesne oluştura-bilecek bir yazılım var. Allah'ın iradesi ise, her şeye bir itaat ve gelişme arzusu yerleştirmiştir.

¹² Bütün dini geleneklerde “Nûn” bilinç ve ilim sembolüdür. 68/1. Ayete bakınız.

(29. Söz) Demek Allah bir şeyin olmasını dilediği zaman; *kâf* ve *nûn* yani enerji ve yazılımı bir araya getiriyor. İradesi ve emri ile varlık sistemini o şeyi meyve verecek şekilde yönlendiriyor. O şey de sürekli olarak oluveriyor.

Bakın bu izaha bir delil de Bediüzzaman'ın kudret, ilim ve iradeye 1000 sayfa yer vermesidir. *Ve Allah'ın ilmi, kader (yazılım) nevindendir, sözüdür.*

Dördüncü Neden, çoğunlukla Cemaatin Risaleleri ilim ve eğitim için bir program kitabı değil de slogan ve iddialardan oluşan retorik bir kitap olarak kullanmasıdır.

Bakın su-i fehim ve su-i istimal sayılan bu algı ve istimal nerede?! Bediüzzaman'ın ilim-din probleminin çözümü için düşündüğü onlarca programdan biri olan şu arzusu nerede?!

Eskiden mail ile paylaştığım bu kısa program izahını buraya alıyorum. Ve işin çözümünü siz değerli okuyucularıma bırakıyorum.

Üstadımız Bediüzzaman çağımızın en büyük sorunu olan fenler ve dini metinlerin çatışmasını ta 1907'de gördü. Bunun ilk çaresi olarak Medresetü'z-zehra'yı hedef yaptı. Bu iş olmayınca ikinci bir çare olarak Muhakemat'ı yazdı. Onda bu sorunu çözecek 300 kaideyi dile getirdi.

Fakat bu kitap tam anlaşılmayınca ve bu kaideler pratize edilemeyince ve Avrupa'nın felsefe-i maddiye ve tabiiyesi bütün dünyayı işgal edince; O bu sefer 6000 sayfalık Risale-i Nurları yazdı.

Birinci görev olarak imanı kurtarmayı esas yapmakla beraber; bu müzmin ilim ve din sorununun çözümü için; Risalelerde 7000 ilmi prensip ve hakikati serpiştirdi. İleride Nurcular, Medresetü'z-zehra'yı kurarsa bu hakikatleri şerh ve izah eder, çağın bu müzmin hastalığını tedavi ederler, diye umut etti. Fakat Cemaat Medresetü'z-zehra'yı kuramadı; ilmi bir zemini de oluşturamadı. Dolayısıyla Muhakemattaki 300 kaide ve Külliyattaki 7000 hakikat mühmel kaldı.

Nur Cemaati samimi olduğu için elbette bu müzmin hastalığı piyasada sürekli olarak görüyor.. Fakat çare olarak Üstadlarının hazinelerini alıp kullanacağına, İlimlerin İslamileştirilmesi meselesi için Malezya örneğine sığınıyorlar. Bunun için Alparslan Ağabey 4 kitap yazdı. Risale Haber seminerler düzenliyor.

Hâlbuki Malezya örneği Bediüzzaman'ın çareleri ile asla benzerlik içermiyor. Malezya örneği, Orta çağı ve tevile karşı olan Selefililiği esas almaktır.. Fenlerin bedihiyatını dahi inkâr etmektir. Bu konuda ekte siz ağabeylerime yedi rapor ve birkaç yazı gönderiyorum.

Ve bir daha söylüyorum: Üstad'ın bu konudaki formülü şu üç noktada özetleniyor:

- 1) Fen ilimlerine ve Arabiyat ilimlerine uygun bir şekilde tevil ve tefsir müessesini çalıştırmak.*
- 2) İlimlerdeki nazariyat ve bedihiyatı birbirine karıştırmamak.*
- 3) Felsefe-i maddiye ve tabiiyyeye cevap verebilmek için, fen bilimleri aynasında açıkça görünen intizamı, inayeti, ikram ve rahmeti ve diğer mücerred manaları asrın anlayabileceği bir dil ile ifade etmek... Bu sayede çarşı pazardaki esnaftan daha fazla Risaleleri üniversitelere yerleştirmektedir. Risale-i Nur Üniversitenin malıdır, sözünü tahakkuk ettirmektedir.*

Beşinci Neden Şudur: Muhakematta 12. Mukaddimedede denilmiş ki:

a) İnsan hakikati bulamayınca hurafelere sapar.

b) İnsan kendisinden beklenen işi yapamayınca onu ilgilendirmeyen başka işlerde fani olur.

Evet, Nurcuların çoğunluğu ilimde mesafe alamayınca bütün enerjilerini siyasette harcıyorlar. Siyaset onlar için kesin olarak yasak iken gündemlerinin % 90'ını siyaset oluşturuyor. Buna bir delil de çıkardıkları kitapların % 90'ı siyasi konular ile ilgili olmasıdır.

Nurcuların çoğu parti değiller; ama partilerden on kat daha fazla partizanlık yani cemaatçilik yapıyorlar. Nitekim bu sapmanın sonucu olarak, tek suçu ilim ile uğraşmak olan birini Cemaatten attılar. Hiçbir grup onu içlerine almıyor.

Demek bu ilim-din sorunu meselesinde şimdilik bu 22 A4 yeter. Çünkü böyle bir konuda sözün daha fazlası israf sayılır.

Küçük Bir Hatırlatma: Sakın bu adam siyaseti ve sosyal konuları kötülüyor, diye sanmayın. Ben siyaseti dışlamıyorum. Çünkü siyaset de din ve bilim gibi hayatın bir parçasıdır. Benim kınadığım, Türk tipi yani 3. Dünya ülkelerinde geçerli olan siyasettir. Çünkü bunlar önce doğru ve yanlış birçok yöntemle liderlerinin büyüklüğünü kendilerince ispat ederler. Sonra kayıtsız şartsız onu taklit ederler.

Evet, Nurcular % 10 da olsa ilmi ve teknik konuları konuşur ve yazarlar. Fakat bu çalışma ve yazılar Türk siyaseti tarzında gerçekleşiyor. Önce Üstadın kayıtsız şartsız büyüklüğü vurgulanıyor. Sonra bu konuda dediklerini kes-yapıştır, yani anlamadan aktarıyorlar. Haliyle bu durum ilme değil de körü körüne taklide yol açıyor. 15. 04. 2015 tarihli Risale Haber'de yayınlanan Oğuz Düzgün'ün bilim-din ilişkilerini işleyen yazısı bunun tipik bir örneğidir. Yazı güzeldir. Fakat atomlar manasına gelen cevahir-i ferd tabirini parçacıklar diye çevirmesi gibi 5-6 lâfız ve mana yanlışını içeriyor.

Yazıyı sıktığın zaman çıkan mana Bediüzzaman ne dediyse doğrudur. Demek ilim dünyası yanlış yapıyor. Bu ise sadece taklidi doğurur. Hâlbuki Oğuz Düzgün'ün Risalelerden aktardığı bilgilerin bir kısmı, görünen kâinat çapının 14 milyar ışık yılı olmasıyla ve uzayın mahiyetinin izafiyet teorisi sayesinde bir derece bilinmesiyle bugün için geçerliliğini yitirmiştir.

Geçerliliğini yitirmeyen tek söylem Bediüzzaman'ın *Din ile müspet ilimler çelişmez; eğer çelişiyor gibi görünen bir şey varsa; mutlaka sizler onu yanlış anlıyorsunuz*, sözüdür.

Dört İlave Not:

1) İlim kelimesinin normal manası bilgi ve bilim demektir. Etimolojisi, yol gösteren alamet demektir. Hidayet, doğru yolu bulup hedefe varmak demektir. Sadece, doğru yolu bulmak demek değildir. Marifet, bilimleri kullanabilecek kadar onları tanımak demektir. Osmanlıca-da ilimleri öğrenmenin ismi *maarif* idi..

İlmin kavramsal manası ise, bir şeyin nedenselliğini ve nasıllığını bilmek demektir. Din ve kelim (inanç) ilmi, daha çok nedensellik üzerinde durur. Bilim ve fenler ise, daha çok nasıllık

üzerinde duruyor. Hikmet denilen felsefe ise, hem nedensellik hem nasıllık üzerinde duruyor.

İbn Sina, nedensellikten daha çok varoluşun özellikle maddenin nasıllığı üzerinde durduğu için çağına göre onun âlimliği, dindarlığından ve feylesofluğundan daha önde olmuştur. Bu tesbit, Aristo için de bir derece geçerlidir.

2) Şimdi dünyada 380 millet, din ve mezhep var. Bunlardan beşi, çok önde oldukları halde çok gerilere düşmelerinin sebebi, üretim yapıp ilimde ilerleyeceklerine, liderlerinde tıkanıp kalmalarıdır. Onları tüketmeye girişmeleridir. Hakikati, doğru bilgiyi ve sistemi tanıyacaklarına liderlerine takılıp kalmalarıdır. Lider ise sınırlı ve somut bir realite olduğundan; onlara takılıp kalanlar, sonsuz olan sistemin seleksiyonuna uğruyorlar. Bu beş grup şunlardır:

a) Hıristiyanlar, çok az olup da dünya kadar ilim ve irşad yapan Havariler gibi olacağına ‘İsa Allah’tır, o bizim için kefarete olarak asıldı. Demek biz peşinen kurtulmuşuz, deyip ilim ve din yerine hurafeyi seçiyorlar. Hâlbuki İsa (vahiy ve din) somutlaşmakla yani pratize edilmekle asılmış oldu.

Çünkü sonsuz bir realite, pratize edilmenin sınırlı somut seviyesine inince bir nevi idam edilmiş olur. Evet, insan aslî günah (hayvani boyut) gereği günahkârdır; eksiktir. İsa gibi ancak dini ve manayı yaşarsa, onları pratize ederse bu doğal eksiklikten kurtulur. Yoksa İsanın asılması sana kefarete olamaz. Sen hakikat uğruna İsa gibi asılmadıkça..

b) Müslümanlar, inançta denge (haniflik) ve pratiklerde denge (İslam) gibi değerlere dayandığı için ilim ve medeniyet için en elverişli bir din iken; bütün ayetleriyle ilme ve dengeye dolayısıyla hayata ve kalkınmaya çağıran Kur’an gibi bir hazineye dayandıkları halde en sefil toplum oldular. Çünkü kibir yaptılar. Peygamberimiz en son peygamberdir. O kadar çok büyüktür ki; bütün peygamberleri döver, dediler. Kendilerini Fırka-i Naciye sandılar. Hâlbuki Kur’an *Zan, hakikat noktasında insanı doyurmaz*, diyor.

c) Sünni tarikatlar, Gavs (bütün müritlerini bedavadan kurtaran) inancına sahip olduklarından ilim ve medeniyet için pek bir şey yapmıyorlar. Çünkü Gavs zaten her şeyi yapıyor. Hâlbuki şefaate karşılıklı destekleşme demektir. Torpil demek değildir.

Nitekim şef’ çift demektir. İki şeyin birbirini desteklemesi manasını verir. Yanlış anlaşılmasın.. Büyük, manevi liderlerin varlığı bir realitedir. Maneviyat ve tasavvuf haklıdır. Fakat bu tarz tenbelane tevekkül ve işi başkasına havale etmek din, iman ve insanîyet açısından yanlış bir yol tutmadır.

d) Kemalistler, Cumhuriyet ve M. Kemal üzerinden ilim ve modernliği Türk milletine mal edeceklerine onu tanıdılar. Hiçbir şey üretmediler. Harf inkılâbını ve okuma yazma oranlarının yükselmesini ilim, medeniyet ve teknoloji sandılar. Hâlbuki sosyal sistem o kadar ciddidir ki zan ve sanmada kalanları selekte eder. Nitekim T.C. bu haliyle böyle bir sonuca doğru gidiyor. Çünkü din, demokrasi, liberalizm ve hürriyet gibi evrensel değerlere dayanmıyor. Tek bir değerleri var: M. Kemal’in şahsiyeti..

e) Bu yazıda gördüğünüz gibi Nurcuların çoğu, Bediüzzaman’ın 7000 keşfini program yapıp

insanlığı aydınlatmaya çalışacaklarına; *Tek silahımız ve sermayemiz ilimdir. İlim her şey demektir*, diyeceklerine *Bediüzzaman büyüktür. Dolayısıyla bizim yeni bir şeyler yapmamıza ihtiyaç yoktur*, diyorlar; Üstatlarının metoduna muhalefet ediyorlar. En âlim cemaat olmaları gerekirken en cahil gruplar olarak siyasi partilerin parazitlerini temizleyen hizmetkârlar seviyesine düşüyorlar.

Bu **beş misalin** literatürdeki ismi lider tüketmektir..

3) Dinî Kutsal Kitaplar tarihte gelip geçmiş binlerce peygamberi değil de 30-40 tanesini anlatırlar. Bunların da tarihî yönlerini değil de misyonlarını, mesajlarını, şahs-ı manevi denilen kolektif kişiliklerini anlatırlar. Carl Jung, peygamberlerin bu boyutuna arketip diyor. Bunlardan 28 adedi Kur’anda geçiyor. Gelenek bu 28 adetten dördünün metafizik âlemde diri olduğunu söylese de bence misyon ve arketip olarak bu 28’in tamamı yaşıyor. Mesela Âdem (dil, kültür ve medeniyet) ve mesela Lokman (tıp sektörü) eskisinden daha canlı olarak yaşıyorlar.

Geleneğin yaşıyor dediği dört peygamber, Hızır, İlyas, İdris ve İsa’dır. İlk ikisi dünya metafiziğinde; diğer ikisi gök metafiziğinde yaşıyorlar. Hızır, yeşillik demektir. Ekolojik bilinci temsil eder. İlyas¹³ Allahlık (veli) adam demektir. Maneviyat ve velayeti temsil eder. Dünya şimdilik bu iki değer sayesinde yaşıyor.

İdris gerçek bilgelik ve bilimler demektir. İsa gerçek ve saf-duru dinî mesaj demektir. Bunlar dünyada yoktur. Bu ikisini dünyaya indirsek dünya Altın Çağı yakalayacaktır.

Geleneğin bu 28’den bu dördü seçmesinin sebebi bunların saf-soyut değerler olmasından dolayıdır. Yoksa mesela savunma ve şehirliliği temsil eden Zülkarneyn tam manasıyla yaşıyor. Zülkarneynin düşmanı olan yecüc-mecüc (vahşet) nerede ise yoktur. Fakat savunma, maddi olduğundan gelenek o yöne bakmamıştır.

Hızır, Muhammed bu 28 misyondan ikisi için şöyle demiştir:

- “*Beni Yunus İbn Mettadan üstün tutmayın..*”

“*Beni Musa İbn İmrandan üstün tutmayın..*”¹⁴

Yunus İbn Metta, zamanın oğlu olan insanlık demektir. Musa İbn İmran ise, bayındırlığın oğlu olan hukuk ve şeriat demektir.

Hızır, Muhammed burada diyor ki; İslam bilim ve denge (hayat ve hakikat) olmasına rağmen *insanî değerler ve hukuk önce gelir*.

¹³ S harfi Yunanca dili itibariyledir. Kelimenin kendisinden değildir.

¹⁴ Bu iki hadis, Buhari, Müslim Sahihlerinde ve Ebu Davud Süneninde geçiyor..

4) 21 Nisan gecesi HaberTürk’de bilim-din ilişkilerini anlatan bir program vardı. İlahiyatçı ve felsefeci bir zat ile fizikçi, biyolog ve astronom üç zat daha vardı. İlahiyatçı ilahiyat konularında zayıf kaldı. Ama diğer üç dalda muhataplarına güzel cevaplar verdi. Yani onlardan Fizik Biyoloji ve Astronomiyi daha iyi bildiğini göstermiş oldu. Güzel bir tartışma oldu. Ama hakikatin tespitinde ve varlığın anlamı konusunda taşlar yerine oturmadı. Bilinmezler daha çok arttı. Çünkü varoluşu ve kâinatı, mesajları ve görünümü açık olan (mübin) bir kitap olarak okuyamadılar. Varlık yazılımının 0-1 karakterleri olan soyut ve somut kavramlarını kullanamadılar. Evrenin simetrisi olan enerji+yazılım+evrimi bir ve beraber değerlendiremediler. Her şeyin kanunu var; her şey hakkında bir bilim dalı kuruluyor dediler. Ama bilgilerini epistemoloji eleğinden geçiremediler. Ontolojik izahlar ise hiç olmadı.

Galiba konulara hâkimiyet sayesinde hakikat ve hürriyet hurileriyle olacak olan visalimiz, ikinci bir bahara kalacaktır. Çünkü bizler beyin olarak henüz biraz çocuğuz.

23. 04. 2015
Bahaeddin Sağlam